

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Утѣтѣ

325, 326, 327
328, 329, 330, 331

55

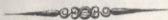

31-1025

U. S. G. O. P. U. S.

U. S. G. O. P. U. S.

目錄

31-1025

U. S. G. O. P. U. S.

U. S. G. O. P. U. S.

U. S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR
BUREAU OF LAND MANAGEMENT

28

APR 19 1908

Սերեր

330

ՅԷԼԻԶԷ
ԿԱՍ

ՈՐԲՏՂԱՅ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

—
1855

ԵԵԷԷ

Handwritten number: 330-2003

Handwritten numbers: 330-2003, 4270, 41

Handwritten number: 18329

14.

ՖԵԼԻՉԷ

Ո Ր Բ Տ Ղ Ա Յ

ԳԼՈՒԽ Ա .

Մ ր ր ի Կ :

ՈՐԵՆԱՅԻ պզտի գեղի մը մէջ հա-
րուստ վարձուոր մը կը բնակէր , որ իր
մարդասիրութեանը համար ամենուն սի-
րելի եղած էր . աս մարդս՝ այնպէս ա-
ղէկ գիտէր գործածել իր հարստութիւ-
նը , որ ամենեին մէկու մը նախանձը չէր
շարժէր . վասն զի թէ որ անյաջող հունձք
մը պատահելու ըլլար , կամ թէ կարկուտը
և կամ մրրիկը մերձակայ դաշտերը ապա-
կանելու ըլլար՝ ան ատեն այս ամէն դժբաղ-
դութեանց հանդիպողները իրեն օգնու-
թեանը կը դիմէին , որոնց համար բաց էր
իր քսակը . խել մը ընտիր գաւախներ ունէր

որոնք իրեն ծերութեանը ակնկալութիւններն էին : Այս պայտէս երբոր բան մը չէր պակսէր այս պարկեշտ մշակին երջանկութեանը , ահա սարսափելի հարուած մը ինչաւ գեղին վրայ ու անոր խաղաղասէր բնակիչները զարհուրեցուց և աւերակներու մէջ ձգեց :

Յուշխի կիրակի օր մը գեղին բնակիչները ժողուած էին խիտ անտառի մը շուքին տակը , և հովուական քաղցրանուագ տիկին և սրբնոյն ձայները կը թնդայնէին այն հովանաւոր ծառատունկը . երբոր աս կերպով կը զուարճանային մէյմնալ յանկարծ լեռան պէս սև ու սպառնալից ամպեր սկսան դիզուիլ գլուխներնուն վրայ , օդը այնչափ խաղաղ էր որ և ոչ տերեւները կը շարժէին , բայց փայլակներուն սաստկութենէն սոսկալի փոթորիկ մը կը գուշակուէր . և ան միջոցին ընկած անձրևին հեղեղները քաշեցին տարին ամէն բան ինչ որ դիմացնին ելաւ : Խնդճ գեղացիները յուսահատ սկսան իրենց ապահով տեղեր փնտռել չորս դինին պատած ծառերուն տակը , բայց հեղեղը զամէնքն ալ ընկղմեց իրենց ընտրած ապաստանարան .

ներուն մէջ : Արկիմիքը կրակի պէս կը վա-
ռէր , երկիրը կը հեծէր և որոտման պէս
խորունկ և երկարատե շառաչին մը կը
լսուէր . դիզուած ջրերու կոյտ մը , որուն
մէկ ծայրը ինչուան երկինք կը հասնէր և
խարխտը գետին կը դաշէր , կատաղի
միրկէ մը մղուելով քաշեց տարաւ ինչ որ
գտաւ թէ հիւղ , թէ ծառ , և թէ խաշինք ,
ու բան մը չկրցաւ դէմ դնել անոր բռնու-
թեանը . նախիրներու բառաչը մեռնող մարդ-
կանց ձայնին հետ կը խառնուէր : Հեղեղը
տարաւ դիակները դէպ 'ի Մողելա , որ
ծովացեալ բոլոր բարեքեր դաշտերը և կա-
նանչ բլուրները ծածկեց :

Բարի վարձուորին բնակութիւնը քիչ մը
ատեն դէմ դրաւ քամիներուն բռնութեա-
նը , ուր տարաբաղդ ընտանիքը ապաւինած
էր տանը վերին յարկը . խեղճ հայրը առաւ
ձեռքը իր որդիքը , և դէպ 'ի երկինք վեր-
ցնելով խնդրեց Աստուծմէ որ իբրև փո-
խարէն իր բարերարութեանցը դոնէ այս
անմեղ որդիքը փրկուին : Հասաւ ամենա-
կալին գահը անոր աղանչանքը և իր խըն-
դրուածքը ըստ մասին կատարուեցաւ :
Զրեղէն սիւնը մոնչալով որոտալով առաջ

կուգար . Հատաւ տանը՝ զարկաւ խորտա-
կեց , ու կատրնները ցիր ու ցան եղան ջրին
երեսը : Այս ձախորդութեան մէջ ամէնքն
ալ խղզուեցան բաց ՚ի փոքրագոյն տողէն
որ թեթեւ տախտակով մը ջրերուն վրայ խա-
լըսեցաւ աստուածային խնամքով որ վիայն
աս տղան ուզեց փրկել :

Այս ջրի հեղեղներուն մէջ փափուկ ման-
կիկը ազատարար տախտակին վրայ ձե-
ռուրնները երկինքը վերցուցած՝ խել մը ատեն
թափառեցաւ ջրերուն վրայ . ուրիշ առաջ-
նորդ մը չունէր , բայց եթէ այն երկնային
աջը որ զինքը կը պաշտպանէր . որն որ
հասուց զինքը ան վտանգաւոր գիշերէն ետ-
քը գեղի մը եկեղեցւոյ աստիճաններուն առ-
ջև , ուր նոյնպէս բարձրացած էին ջրերը :

Այս սրտաշարժ տեսարանէն խել մը
բազմութիւն գեղացիներու դիզուեցան ջրե-
րուն եզերքը , և աչքերնին սնկած բերա-
նաբաց կը նայէին , տեսնելով աս տղուն
գեղեցիկութիւնը և ոսկեթել մազերը որ կը
ծածանէին քամիէն , կարծես թէ նոր
Մովսէս մը իրենց աչքին կը տեսնուէր ա-
սանկ ջրերուն վրայէն Աստուծոյ տանը
դրան առջևը հասած :

Տարին զինքը ժողովրդապետին տունը ,
և բոլոր գեղին բնակիչքը ուզեցին մասնա-
կից ըլլալ իրեն խնամքին համար եղած
ծախքերուն : Բարի ժողովրդապետը պա-
տուական ձեռքը դրաւ աս ապերժանիկ
լքեալ տղուն վրայ . ու հոն ժողվուած բա-
րեպաշտ անձանց կողմանէ ընդունեցաւ այս
երկնային ընծան : Ղամբորդ պատկերա-
հան մը աս գեղացոյ մէջը գտնուելով ինք-
նայոժար յանձն առաւ աս դիպուածս նկա-
րելու ան տախտակին վրայ որով որ խալը-
սեր էր :

Ժողովրդապետը աս տղուն քանի մը
հարցմունքներ ըրաւ , և խեղճին շփոթ
պատասխաններէն աս միայն իմացաւ որ
չորս տարեկան է եղեր ու անունը Ֆէլիչէ :
Աս աւագերէցին տունը խել մը օր լեցուն
էր հետաքրքիր մարդիկներով որոնք կու-
գային տեսնելու տղուն գեղեցկութիւնը .
ժողովրդապետը գեղեցիկ մեկնութիւն մը
տուաւ անոր անուանը որ բարեբաղդ կը
նշանակէր , որով եւեցաւ ժողովրդեան
հետաքրքրութիւնը ու զարմանքը : Բոլոր
գաւառը ծանուցումներ խաւրուեցաւ իմացը-
նելու իր ընտանեացը թէ Աստուծոյ խնամ-

քը ուր բերաւ իրենց տղան . բայց զինքը
փնտուռ մարդ մը չերենալով, հաստատու
թիամբ միտքը դրաւ ժողովրդապետը՝ թէ
միայն աս տղան ազատեցած ըլլայ ան գե
ղին դժբաղդութենէն որ Ծ լուքա հեռու
էր իր բնակութենէն, և թէ ջուրը կոխած
էր բոլոր գեղը . ամենուն գութը երթա
լով կաճէր տեսնալով աս տղուն անտէր և
որք ըլլալը . ժողովրդապետը որոշեց Աս
տուծոյ սեղանին ծառայութեանը նուիրել
աս տղան :

Պատկերահանին նկարը քիչ ատենէն
ընցաւ, որուն մէջ տղուն ճիշդ նմանու
թիւնը ու անոր փափուկ թւերուն գէպ 'ի
երկինք տարածած գթութիւն խնդրելը, ա
նանկ գեղեցիկ դրուած էին՝ որ սակսու
թիւն մը չունէր . ժողովրդապետը իր ժո
ղովրդեան առջին ինկած պատկերահանին
աս ընծան տարաւ դրաւ սուրբ Աստուա
ծածնայ մատրան մէջ : Քէլիչէն կտակէ
զգեստ մը հագած իր արժանաւոր հո
ւովն ետեւէն կերթար . իրեն ներկայու
թիւնը կաճեցնէր ամենուն գութը, անոր
ազատութեան աս անակնկալ դիպումածը
ամենուն միտքը ձգելով :

ԳԼՈՒԽ Բ .

Յարաչի բաժանումն :

ՏԱՍԸ տարի ամբողջ Ֆէլիչէն լաւ կերպով փոխարինեց ժողովրդապետին իրեն կրթութեանը համար ըրած ջանքին . իր պատանեկութիւնը ուրիշ հասակակիցնե՛րուն կենացը ամենեւին չէր նմանէր , վասն զի կը փախչէր միշտ խաղէ ու անօգուտ զբօսանքներէ , որով և ժողովրդապետին խնամքը բնաւ պարտապը չգային . կը ցուցընէր իր երախտագիտութիւնը եռանդեամբն և հպատակութեամբը իր արժանաւոր բարերարին : Աղէրիկոսական զգեստը զոր կը հագնէր եկեղեցնայ մէջ ամէն կրօնական հանդէսներու ատեն՝ եւելի շնորհք մը կուտար իր գեղեցկութեանը , որ կարծես թէ տարի տարուան վրայ կը շատնար . այնչափ բարեպաշտ էր որ ամէն ընտանեաց հայրերը զինքը իրենց որդւոց օրինակ կուտային , ու գեղին բոլոր բնակչացը չափէն եւել սի-

րելի էր . ամէն անգամ որ զինքը տեսնային մտքերնին կիյնար իր զարմանալի կերպով ազատումը , և փառք կուտային Աստուծոյ որ զերենք ընտրեց ասանկ հրաշալի տղումը խնամակալ ըլլալ . ուստի ասով կը յորդորուէին պզտի ընծաներ տալով օգնելու ժողովրդապետին անոր համար ըրած ծախքերուն :

Այս կերպով մեծցաւ այս առանձնաշնորհ պատանին , որուն վրայ տարածած էր Աստուած իրեն խնամքը և աւելի բարձրագոյն վիճակի մը սահմանած էր զինքը՝ որուն արժանի պիտի ըլլար ցաւալի փորձերէ անցնելով :

Ակաւ հասաւ աւագ շարաթուան աղօթքի և պահոց օրերը , որ գեղին մէջ մեծ պատկառանքով կը պահուէր : Աւագ Ուրբաթ օրը բոլոր գեղին բնակիչները եկեղեցին ժողվուած մտիկ կրնէին իրենց ժողովրդապետին տուած շարչարանաց քարոզը . երբոր հասաւ այն վսեմական վայրկեանը , որ մարդայեալ Աստուած մը խաչին վրայ իր սուրբ հոգին կաւանդէր մարդկային ազգը գերութենէ խալըսելու համար . ան միջոցին որ կը նկարագրէր այս նուի .

րական զոհին յետին ցաւերը , ձայնը սկսաւ
մարիչ , երեսին գոյնը նետեց , և ինկաւ ճըշ-
մարտութեան ամպիոնէն մահուան պիւրկը :
Յաւալի տեսարան մին էր Ֆէլիչէին աղա-
ղակը և անոր փոյթը բոլոր ուժովը վեր վեր
ցրնելու ան պաղած անկենդան մարմինը ,
միանդամայն եկեղեցին լեցուած բազմու-
թեան սարսափը : Ամէն ջանք 'ի գործ պիւն
աս սուրբ հովիւը նորէն իր բազմութիւ որ-
դւոցը դարձնելու . բայց աստուածային նա-
խախնամութիւնը ուզեց որ ինքը մեռնի նոյն
օրը և նոյն վայրկենին , յորում մեռած էր
իր Աստուածային վարդապետը , որպէս զի
երթաց վայելէ անոր քովը առաքինի հոգի-
ներուն համար պատրաստած հատուցումը :

Այս մահը պաղեցուց ցաւով ամենուն
սիրտը , իսկ Ֆէլիչէին յուսահատութեանը
չափ չկար . կը մտածէր ու կը յիշէր տխուր
լուծեամբ մը իր բարերարին ան իմաս-
տուն խրատները և ազդու օրինակները ո-
րոնցմով իր սրտին մէջ առաքինութեան
բողոքները ծլեր էին . ուժ կուտար ինքն
իրեն ուրախութեամբ համբերելու այս ան-
դարմանելի կորուստին , և միայն ճակտին
դեղնութենէն կրնար գուշակուիլ իր կրածը .

խմայուց ամենուն որ կուզէր իր հօրը մարմնոյն քովը սպասել , ու ինչուան որ զինքը գերեզման չի դնեն քովէն պիտի չհեռանայ : Ասոգուտ տեղը աշխատեցան փոխելու իր միտքը դրածը , որովհետեւ և ոչ պատասխան կուտար ան մարդկանց որոնք կը յորդորէին զինքը թողուլ այն տխուր տեսարանը :

Ֆէլիչէն բոլոր գիշերը աղօթքով անցուց մահուան անկողնոյն քովը . և երկրորդօրը իր յարգոյ պաշտպանին յուղարկաւ որ գնաց բոլոր գեղին բնակչացը հետ : Բայց ան վայրկեանին որ հողով կը ծածկէին ան ապականացու նշխարքները՝ վրան ան աստիճան այլայլութիւն մը եկաւ որ չկրնայով սանձել վաղեց ու եկաւ մտիթարութիւն գտնալու Աստուծոյ սեղաններուն առջևը : Հոն ինկաւ ան պատկերքին դիմացը որ միտքը կը ձգէր իրեն զըկուիլը՝ ի ծնողաց և ան ամէն բարիքը որ աս արժանաւոր հովուէն ընդուներ էր . և կը խնդրէր Աստուծմէ ոյժ որ կարենայ համբերել այս ցաւազին բաժանմանը : Իրեն աղօթքը քիչ մը հանդարտեցուց սրտին այլայլութիւնը և ուժ տուաւ , դադրեցուց արցունքը . սիր-

ար խաղաղացաւ , ու նոյն ատենէն սկսաւ
հիանալի օրինակ մը տալ աստուածային
կամայ ամենալսեմ համակերպութեան :

Գեղին առանց ժողովրդապետի մնա-
լը՝ մէկէն ծանուցուեցաւ Նանսի Ապիս-
կոպոսին , որ փութաց ուրիշ նոր հովիւ
մը խաւրելու . արդէն լսած ըլլալով եպիս-
կոպոսը Ֆէլիչէին զարմանալի կերպով ա-
զատիլը , նաև իմանալով որ այս սլատա-
նիս մեծամեծ ապագայ բարեաց յոյսեր կու-
տայ՝ հրամայեց որ Նանսիի կղերիկոսարանը
գայ ու հոն առաջ տանի իր հոգևորական
ուսմունքները :

Այս անկարծելի լուրը բոլոր գեղին բնա-
կիչները անպատմելի ցաւով լեցուց . բայց
Ֆէլիչէ ջանաց զիրենք հանդարտեցնել քա-
նի մը բան խօսելով իրենց լի զգացմամբ ու
տրամաբանութեամբ , որուն մէջը իմացուց
թէ ինքը պարտական է հրազանդելու իրեն
զխաւորներուն . և ըսաւ . — Կնդունեցէք
ով բարի բնակիչներ իմ շնորհակալութիւն-
ներս ձեր այն պաշտպանութեանը համար
որ ըրիք ինձի պէս մէկ չքեալ ու ողորմելի
տղու մը . ես ամենևին չեմ կրնար մոռնալ
թէ ինչպէս Աստուած ձեր ձեռքին մէջ

դրաւ զիս , և թէ դուք զիս իբրև ձեր որդւոցմէ մէկը այնպէս ընդունեցաք : Ասկը ջանամ իմ բարի վարքուիս ձեր ինծի ցըցուցած սիրոյն արժանի ըլլալ . և որովհետև դեւ սպասանի եմ , կուզեմ անանկ եռանդեամբ աշխատիլ , որ նորէն շուտով դառնամ հոս , և ցուցնեմ օրինակով որ ձեր ըրած բարիքը պարսպ չեմ հանած և անով փոխարինեմ ձեզի որչափ կրնամ 'նէ :

Աս վերջի հրաժարական բարեկին՝ ամէնքը առատ արցունք թափեցին , որով լապտուցին Ֆէլիչէին վրայ ունեցած իրենց սէրը : Աս բարի մարդիկը Ֆէլիչէին պըլուած չէին կրնար բաժնուիլ : Վերջապէս այլայլած սրտով մը զատուեցաւ իրենցմէ Ֆէլիչէն , և մտաւ ան երիցատունը , ուր անցուցած էր ամենայն երջանկութեամբ իր աղայութիւնը . հոն ինկաւ խաչելութեան առջևը , որն որ կը զարդարէր իր բարերարին ամայի խուցը , աղօթեց անոր հոգւոյն որուն յիշատակը իր մտքին մէջ միայն կենդանի էր . առաւ ձեռքը իրեն ունեցած բաներուն կապոցը , ու ելաւ այն խաղաղ ու երջանիկ բնակարանէն :

Գեղին բնակիչները չորս կողմը ժող-

փուած կը ցուցնէին թէ ինչ ճամբով պիտի
երթար , կը բացատրէին դժուարին ճամ-
բաները , և թէ ինչ կերպով կրնար կար-
ճեցընել իր ճամբան : Պաշարով լեցուն
սարկ մը , որուն մէջ կաշիէ քսակով մը
աղբատ գեղացւոց ընծայները դրած էր՝
տղուն ուսը բննաւորեցին : Բայց ան մի-
ջոյնն որ ինքը կրտսեր հեռանալ , մէկ գե-
ղացի պատանի մը ձեռքը առած իր սար-
կը իմացուց ամենուն որ կուզէ ճանապար-
հակից ըլլալ Ֆէլիչէին . ցնծութեան աղա-
ղակով ամէնքն ալ ընդունեցան սատա-
նուոյն աս առաջարկութիւնը : Իսկ Ֆէլի-
չէն փուճ տեղը կաշխատէր դէմ դնելու
աս բանիս . բայց պատանին ասպահովուց
զինքը թէ իրեն համար զուարճալի ճեմե-
լիք մըն էր ատ 20 փարսախի ընկու
ճամբան . վասն զի ինքը պիտի հսկէր
երկնային պատանւոյն վրայ , (աս անու-
նով Ֆէլիչէն կ'իմանային ամէնքը) : Ա-
լաւ գեղէն ինչպէս որ մտած էր հոն .
իբր ընկերակիցը կը ջանար իր զուարճու-
թեամբը փոխել Ֆէլիչէին տխուր մտած-
մունքները որոնք երեսին գոյնը նսնամացու-
ցիւր էին :

330-2003

— Սիրտ առ կըսէր, սիրտ առ և ուրախ կեցիր :

— Ի՞նչպէս ուրախանամ, պատասխան տուաւ, երբ որ իմ հայրս կորսնցուցի :

— Ատուած՝ զինքը իր քովը կանչեց, դու ի՞նչ յանցանք ունիս :

— Այս ալ բաղդաւոր կը լլայի, թէ որ զիս ալ անոր հետ միացնէր :

— Քու հասակիդ կը յարմարի՞ մահը մտածել :

— Ինքը ամէն վայրկեան կը հասնի :

— Մտածէ մանաւանդ որ կերթաս բնակելու մեծ քաղաք մը, և թէ եպիսկոպոս մը քու մտքիդ ճարտարութեանը վրայ աղէկ գովեստներ լրսած է, և դուն չես հասկընար թէ ասանկ սրաշտպանութեան ծայրը ո՞ր կերթայ. երանի՛ թէ ես քու տեղդ ըլլայի, որ ամենեւին մտմտուք մը չէի ունենար :

— Ատուածոյ իմ վրաս ունեցած խորհուրդները ես չեմ գիտեր. բայց թէ որ իմ կամքիս տէր ըլլայի, կ'ընտրէի մանաւանդ մնալ ան գեղն ուր որ ինձի այնչափ սիրոյ նշաններ ցյուցին :

— Այտ ի՞նչ տեսակ մտածութեան կերպ

է, կուզես բոլոր կեանքդ անցնել գեղն մը մէջ, ուր որ չորս կողմից գեղացիները պատած՝ չեն կրնար քու բաղդդ անուայնել, և ընդ հակառակն՝ քաղքին մէջ քու գիտութեամբդ կրնաս աւելի բարձր աստիճանի մը հասնիլ :

— Աս բաղդի չեմ նախանձիր :

— Արեմն ի՞նչ բանի կը փառաբխա :

— Հոգւոյ խաղաղութեան, և իմ նմանեացս օգնելու փառքին :

— Ա՛ր ողորմած հոգի ժողովրդապետին պէս կը խօսիս դուն. զարմանալու բան, աղէկ կը տեսնուի որ ինքը վքեզ կըրթեր ու սնուցեր է. բայց լաւ նայէ որ չծաղրեն զքեզ քաղքին պատանիները, որոնք լուսաւորեալ են :

— Աս կարհամարհեմ իրենց ծաղրը :

— Դուն բան մը չես գիտեր. ես թէ որ միշտ մեր գեղին մէջ մնացած ըլլայի, քեզի պէս միամիտ կըլլայի. բայց շատ անգամ պղտի ճամբորդութիւններ ընելով քաղաքը, աչքերս բացուեցան. տարակոյս չիկայ որ դուն ալ նոյնպէս պիտի ըլլաս. թէ որ փառասէր չես քեզի համար, գոնէ քիչ մը ինձի համար եղիւր. նայէ Վիլիչէ, ես պարզ կը

խօսիմ, թող կարծեն զեզայիները որ ես բարեմտութեամբ քեզի ընկեր եղայ, բայց շիտակը կ'ըսեմ քեզի՝ որ ասանկ դիտմունք մ'ալ ունիմ թէ դու կրնաս ինձի օգտակար ըլլալ աս կերպով. դու հիմա կը մըտնաս անանկ դպրոց մը ուր կան հարուստ անձինք. թէ որ իրենց ըսելու ըլլաս թէ ես քու բարեկամդ եմ, և սիրտս հեռոկապուելուն համար քեզի ընկեր եղեր եմ, անշուշտ կրնամ ես ինձի տեղ մը գտնալ:

— Բայց ի՞նչպէս տեղ կուզես դուն:

— Ի՞նչ զարմանալի բան կը հարցնես, ի՞նչ տեղ կուզէ ըլլայ, բաւական է որ ես զեղ չդատնամ 'նորէն' որն որ կատեմ, բոլոր սրտովս:

— Ի՞նչ կրես Բեռնարդոս, դուն կուզես թողուլ ծնողքդ:

— Իրենք ինձի հարկաւորութիւն չունին:

— Թէ որ Աստուած իմ ծնողքս ողջ պահած ըլլար, ես զիրենք չէի թողուր ամենևին:

— Աս քեզի պէս ոչ գիտուն եմ և ոչ ալ իմաստուն, կուզեմ զուարճանալ, տեղ փոխել քաղաքներ տեսնալ. և որովհետեւ

չեմ՝ կրնար ապրիլ առանց բան մը ընելու ,
անոր համար կուզեմ աղէկ տէր մը գտնալ
որ լաւ վճարէ ինձի , որպէս զի քաղքին
մէջը նշանագրեստով իր ետեէն երթամ :

— Ի՞նչ , դու կուզես ծառայ ըլլալ :

— Ըմենէն երջանիկ վիճակն է . բարե-
կամ մը ունիմ որ երկու տարիի մօտ է
քաղքին ազնուականներէն մէկուն քով ծա-
ռայութեան մտած է . անանկ աղէկ վիճակի
մէջ է , որ եթէ զինքը տեսնաս , չես հա-
տար թէ գեղացի ծնած ըլլայ , ու կարծես
թէ փառաւոր սպարոն մըն է . ինքը իր բա-
րեկամները ամենեւին չճանչնար , և անանկ
քիթը մենձ , անանկ հպարտ մըն է , որ . . .

— Ի՞նչ բանի համար ատանկ հպարտ
է , արդեօք իրեն նուաստութեանը հա-
մար : Ինքը թէ որ խելք ունենար չէր փո-
խեր երկրագործութեան ազնիւ արուեստը՝
ծառայութեան հետ :

— Ինքը առաւօտընէ ինչուան իրիկուն
ուրիշ բան չըներ , բայց եթէ գեղեցիկ զգես-
տով ժուռ գալ , կը քնանայ աղուոր ան-
կողնոյ մը մէջ , լաւ կը տաքնայ , ու կուտէ
աղէկ . կրնայ մի բաղդատուիլ աս վիճակս
ան մեր գեղի մարդկանց կենացը հետ , ուր

պէտք է բոլոր օրը աշխատիլ , և ետքը վարձքի տեղ սև հաց եղիպտացորեան ուտել :

— Ինծի համար այն սև հացը աւելի պատուով վաստրկուած է , քան քու ընկերոջդ ճերմակ հացը . բայց տարբերութիւնը իմանալու համար պէտք է աշխատանք սիրել , ծոյլ մարդիկ չեն կրնար հասկնալ աս բանս :

— Ղշմարիտ է , կը խոստովանիմ որ ես քիչի՞ճիկ մը ծոյլ եմ :

— Փորձի կարօտ չէ . քու ընտրութիւնդ աղէկ կը ցուցնէ . բայց լաւ նայէ որ չկողջաս :

— Ա՛հ , ապահով կեցիր՝ վախ չիկայ , ինչ որ կուզես ըսէ , ես իմ ընկերքս որոշած եմ . ես հիմա քեզմէ խորհուրդ չեմ հարցըներ , բայց միայն կ'ուզեմ որ ինծի օգնես :

Ֆէլիչէն շատ ջանաց ուրիշ շատ խելացի պատճառներով իր ուղիկիցը համոզելու որ միտքը դրածէն ետ կենայ : Բայց Բեռնարդոս իր կողմանէ կը ջանար հաստատել , որ ինքը նշանազգեստ հազնելու համար ծնած է :

Բանի որ այս երկու ճամբորդները իրենց

տեղը կը մօտենային , Ֆէլիչէին զարմանքը
երթալով կը շատնար , և առանց լաւ մը
գիտելու չորս կողմը սլատած հրաշալի տե-
սարանը չէր կրնար առաջ երթալու . ո-
րովհետեւ աս առաջին անգամն էր որ գեղին
սահմաններէն դուրս կեղար . աս սլատա-
ռաւ ինչ որ տեսնար՝ իրեն համար զարմա-
նալի էր . ու ինք իբրմէ դուրս ելած կը գո-
չէր .

— Արչափ հրաշալի է տիեզերքս , ինչ
սպէս աստղերուն ընթացքը՝ եղանակաց ան-
ընդհատ իրարու յաջորդելը կը ցուցնեն
Աստուծոյ կարողութիւնն ու մեծութիւնը :

— Ի՞նչ բանի հարկաւոր է մեզի այս
ամէնը , ըսաւ Քեոնարդոս . մենք զուար-
ճանանք , խնտանք , երգենք , որչափ որ
կրնանք , մնացածը թող Աստուած ինչպէս
որ կուզէ նէ ընէ :

— Օգուշացիր , Քեոնարդոս , այս ան-
տարբերութիւնդ գրեզ օր մը ամբարիշտ
չընէ . կրօնքին հրամանները կատարելով
հաւատքը հաստատուն կը սահուի և
բնութեան տեսարանները կաճեցնեն զա-
նիկաց :

— Ի՞նչ օգուտ ունին ինձի գիտնալս թէ

ինչ կ'ըլլայ երկինքը . ես քրիստոնէի մը
պէս կ'ընեմ իմ աղօթքս , վասն զի աս է
իմ պարտքս , ետքը ալ ուրիշ բան չեմ
մտածեր . . .

— Ի՞նչ , միթէ Աստուած չէ՞ քու գոր-
ծողութեանցդ նպատակը :

— Ե՛հ , միթէ ինձի պէս խնդրի մը
վրայ հոգ ու մտածութիւն պիտի ունենայ
Աստուած :

— Դուն մեր ժողովրդապետին ամն-
նաբարի խրատներէն ամենևին օգուտ մը
չես քաղած :

— Ի՞նչ որ ինքը արքայութիւնն է , թող
ինձի համար աղօթք ընէ . վասն զի ես քա-
ղաքը ուրիշ բանի համար չեմ երթար , բայց
եթէ հոն ձգելու աս ամէն կեղծաւորու-
թիւնները :

— Ար ծանուցանեմ քեզի Ռեոնարդոս ,
որ քու այս կերպով մտածելդ քեզի շատ
փնասակար պիտի ըլլայ :

— Արեւի բան է որ դուն այս հասա-
կիդ մէջ ասանկ ջերմեռանդ ըլլաս , չիս
ուզեր քիչ մը զուարճանալ :

— Իմ զուարճութիւնս իմ պարտքերս
կատարելն է :

— Իրաւցնէ շատ իրաւունք ունին եւ զեր որ գեղին մէջ քու անունդ երկնային սրատանի դրեր էին . բայց թէ որ Աստուած գբեզ իր պաշտպանութեան տակը առեր է , իմ վրաս ամենեւին խնամք չէ ունեցած , ասոր համար ես ալ փոյթ չեմ ընէր :

— Արնամ արդեօք այնչափ ապերախտ ըլլալ ստեղծողիդ դէմ :

— Ի՞նչ կուզես որ ես ըսեմ անանկ Աստուծոյ վրայ որ չեմ ճանչնար :

— Եւ գիտես դու բնութեան զարմանալիքը . աս արևը որ աշխարհքս կը ջերմացնէ , կը լուսաւորէ ու կենդանութիւն կուտայ , այս դաշտերը որ երկրիս բարիքներուլը լեցուն են , ահա ասոնք՝ տիեզերիս հրամայողին բարիքներն են :

Այս խօսակցութեան ատենը Ֆէլիչէն տեսաւ Նանսի քաղաքը որ զուարճալի ու կանաչազարդ դաշտի մը մէջ շինած էր . իր կեցած բարձր տեղէն բոլոր քաղաքը լաւ մը կերևնար : Արևուն ճառագայթները զանգակատուններուն ծայրերը զարնելով կը ցոլացնէին , ու տներուն և մեծագործ շէնքերուն պայծառ գեղեցկութիւնը դուրս կը ցատկեցրնէին . Ֆէլիչէն հիացմամբ և սաս-

տիկ զգացմունքով կեցած կը նայէր . երկար
ատեն ասանկ զարմանքով գիտելէն վերջը ,
մեծ դժուարութեամբ հազիւ աչքերը ան
տեսարանէն դարձուց : Իր զարմանքը ե-
ւելցաւ , երբ մտաւ ան սուրբ միայնարանը՝
ուր կանչուած էր հայիսկոպոսէն : Իմա-
յաւ , աս ընտրութենէն իր վրայ դրուած
պարտաւորութեանց ծանրութիւնը . և լա-
մբ հասկընալով իրեն պատրաստուած պաշ-
տօնին մեծութիւնը , խոստացաւ Աստուծոյ
արժանաւոր ըլլալ աս պատուոյն :

ԳԼՈՒԽ Գ .

Չար բնկերներ :

ԳՆԱՅԻՆ ժողովրդապետին քովը առ որ ուղղուած էր Ֆէլիչէն . աս սրտուական անձը մեծ մարդասիրութեամբ ընդունեցաւ զիրենք և ըսաւ որ ինչուան վարժարան մտնալու ատենը , կըրնան իր քովը կենալ իբրև իրենց յատուկ բնակարանը : Բեռնարդոս այս բանիս շատ գոհ եղաւ , որովհետև ասով չէր բաժնուէր Ֆէլիչէն . ու իր փառասիրական երազներուն մէջ ինքզինքը վերատեսչի մը սենեկապետ եղած տեսնելով կ'ուրախանար : Ժողովրդապետը Ֆէլիչէին հարցմունքներ ըրաւ , իրեն ուսմանցը վրայօք , և զարմացած մնաց , երբոր տեսաւ այս սրտանուոյն տեղեկութիւնները և կանխահաս գիտութիւնը :

Բանի մը օրէն վերջը ներկայացուց զին-

քր վարժարանին գլխաւորներուն , մասնաւոր կերպով յանձնելով անոնց խնամոցը . Ֆէլիչէն շնորհակալ ըլլալով ան բարի քահանային , իրեն ընկերը յանձնեց իր խնամոցը . խոստացաւ ժողովրդապետը և գնաց համոզմամբ թէ որ մը աս տղան կրօնքի օգտակար մարդ մը պիտի ըլլայ :

Բեռնարդոս կեղծաւորութեամբ քանի մը կաթիլ արցունք թափելէն վերջը բաժնուեցաւ Ֆէլիչէն , և դարձաւ նորէն ան հիւրանոցը , ուր պիտի կենար ինչուան որ ծառայութեան տեղ մը գտնար իրեն : Դժողովրդապետը հարցուց իրեն ու ըսաւ :

— Աս քովս կը պահեմ զքեզ կրթելու համար , և թէ որ քեզմէ գոհ ըլլամ , կրնայ ըլլալ որ իմ ծառայութեանս առնեմ . բայց առաջուց կըսեմ քեզի որ կարգաւորեալ կեանք մը կը պահանջեմ քեզմէ :

Բեռնարդոս որովհետև կենալու տեղ մը գեռ չունէր , անոր համար խոստացաւ ժողովրդապետին ամէն խօսքը կատարել , միտքը դնելով որ խաբէ զան ու ինքը նոյնպէս իր ուրախ կեանքը առաջ տանի , որով կը յուսար գտնալ իր երջանկութիւնը : Դժողովրդապետին տունը կար Աթոհոն անու-

նով պատաւ աղախին մը , և մէկ երիտա-
սարդ ծառայ մը , որ միանգամայն թէ տա-
նը և թէ եկեղեցւոյ ծառայութիւնը կրնէր .
աս տղան զգաստ , պարկեշտ ու ամենայն
կերպով ջերմեռանդ էր . ու աղքատաց դպրո-
ցի մը մէջ կրթուած էր ժողովրդապետին
հսկողութեանը տակ : Բնոնարդոս քիչ մը
ատեն ինքզինքը սլարտրկեց որ գէշ համար-
մունք մը չունենան վրան իր սկզբունքնե-
րուն համար . բայց կամաց կամաց յայտնեց
իր ինչ ըլլալը . ծաղր կրնէր սլառաւին խրղճ
մտանքը և խեղճ Սեբաստիանոսին բարեսրը-
տութիւնը : Արթհոն սպառնացաւ որ իրեն
տիրոջը կիմացնէ աս բաներս . բայց ինքը բա-
նի տեղ չէր սեպէր , ու նոյնպէս իրեն խօսքե-
րովը ու վարմունքովը կը գայթակղեցնէր ան
խեղճը : Առաւտուրնէ ինչուան իրիկուն
կերթար ասդիս անդին կը սլարտէր՝ առանց
կատարելու իրեն սլարտքերը , և իրիկուն-
ները տուն կը դառնար ուշ ատեն : Անց
ամիս անցաւ որ ամենեւին վարքը չփոխեց .
որ մը Սեբաստիանոսն ալ իրեն հետ զը-
ւարձութեան տարեր էր ուրիշ չար ընկեր-
ներով . ասոնք տուն դարձան ուշ ատեն գրե-
թէ գինովցած և այնպիսի անկարգ կեր-

պով մը՝ որ խեղճ պատաւին ոսկորները
դող ելան , և փութացաւ ժողովրդապետին
խմայնելու . ժողովրդապետը կանչեց զՆեո-
նարդոսը ու խիտ կերպով յանդիմանեց
իրեն աս անարժան վարքը , և խմացուց որ
եթէ չփոխէ իր վարքը , հարկ պիտի ըլլայ
զինքը վճնտել և ըսաւ .

— Այ՛ գիտե՛մ որ դու սուրբ խորհուրդ-
ներուն ամենեւին չես մօտենար , և թէ որ
վարքովդ չցուցնես Աստուծոյ հետ հաշ-
տուած ըլլալդ , կրնաս մէկ ուրիշ տեղ մը
փնտռել . որովհետեւ իմ տանս մէջ բնա-
կողները պէտք է որ ամենուն բարի օրի-
նակ ըլլան :

Նեոնարդոս քիչ մը ատեն տարակու-
սած մնաց թէ ինչ ճամբայ բռնէ . սուրբ
խորհուրդներուն մօտենալու մտածութիւնն
այնպիսի խորշում մը պատճառեց իրեն , որ
աւելի կրնարէր ժողովրդապետին ծառայու-
թենեմն ելլալ . բայց անօթութենէ մեռնելու
վախը զինքը ետ կը կեցնէր աս խորհուր-
դէն . քանի մը տղայական պատճառանք-
ներ բերելով զինքը անմեղադիր ըրաւ , և
խոստացաւ կատարելու անոր կամքը : Այ-
զեց իր գինարբութեան ընկերներուն և պատ-

մնց անոնց իր աս տաղնապը . անոնք առանց
ամբշնալու խորհուրդ տուին որ սուտ խոս-
տովանութիւն մը ընէ . — Ի՞նչ փոյթ է
քեզի կ'ըսէին , ուզես շուզես ստիպուած ես
ատ սուտ խոստովանութիւնը ընելու որ-
պէս զի քու տեղդ չկորսնցնես . ուրեմն
խիղճ ընելու բան չկայ , ըսէ ի՞նչ որ կուզես ,
առ քու խոստովանած ըլլալուդ վկայակա-
նրդ , և առաջ տար քու զուարճութիւններդ՝
իբրև թէ ամենեւին բան մը հանդիպած
չըլար :

Բեռնարդոս դեռ այնչափ մոլի չըլլալով
չէր յանդրդնէր ատ կերպով սուրբ խոր-
հուրդները արհամարհել , անոր համար կու-
զէր փախչիլ ասանկ չար գործողութեան մը
ձեռք զարնելէն ու շուարած կը քալէր ա-
ռանց գիտնալու թէ ո՞ւր կերթայ : Վեր-
ջապէս դիպուածով գնաց Ֆէլիչէին վար-
ժարանին դրան գիմացը , ներս մտաւ և
ուզեց խօսիլ իրեն հետ :

Աս եկայ , ըսաւ , խորհուրդ մը հարցնե-
լու քեզի : Ֆէլիչէ , ըսէ ինձի , ի՞նչ պէտք
է ընեմ . իմ ժողովրդապետս կը ստիպէ զիս
որ երթամ խոստովանիմ , և խոստովանանք
ըլլալուս վկայագիրը տանիմ իրեն :

— Պէտք է որ հնազանդիս :

— Քեզի շիտակը ըսեմ, քանի որ Վանսի եկեր եմ այնպիսի տղայութիւններ ըրեր եմ, որ կը տարակուսիմ թէ չեմ կրնար ձեռք ձգել խոստովանութեանս վկայակա-
նը :

— Վարքդ փոխէ, բարի մարդ մը եղիւր, քու կրօնքիդ հետեւէ. մէյ մըն ալ ասանկ շփոթութիւններու և մտմտութի մէջ չես իյնար :

— Այո ըսածներդ շատ գիւրջն բաներ են քեզի համար որ սուրբ մարդ մըն ես. բայց ես քեզի չեմ նմանիր՝ գլինի խմել, խաղ, ուրախութիւն, և հաճոյք կը սիրեմ. այս ամէն բանով երկինքը չվաստըկուիր, աս ալ լաւ գիտեմ, բայց գալիքնէրուն ամենեկին հոգ չեմ ըներ :

— Ղեռ կը համարձակիս ինձի ասանկ լեզու բանեցընել :

— Ա՛հ, կուզայ ատեն որ ես ալ խելքս գլուխս ժողվեմ, բայց երբոր ծերանամ :

— Իսկ թէ որ յանկարծ մահը վրայ հասնի՝ սա քու խառնակեցութեանդ ատենը, թէ որ Աստուած քեզի ապաշխարելու ատեն չտայ, չես վախնար յախտե-

նական պատիժներէն՝ որոնք քեզի համար
պատրաստուած են :

— Ա՛հ, թէ որ ապահով ըլլայի քու
լսած խօսքիդ վրայ, անտարակոյս ինք
զննքս կը շտկէի, բայց աղէկ գիտես Ֆէ-
լիչէ, որ ամենքը քեզի պէս չեն մտածեր :

— Թէ որ ինծի հետ աս կերպով պի-
տի խօսէիր կրնայիր և ոչ իսկ դալ քուս :

— Ինչ ընեմ՝ ես մտածածս կը զօր-
ցեմ. և որովհետեւ դու այնչափ լաւ մարդ
ես, տարակոյս չունիմ որ քու բարեկամդ
մէկ մեծ գլխի ցաւէ ու շփոթութենէ խալ-
սելը վրայէդ չես թօթվեր :

— Ի՞նչ կրնամ ընել ես քեզի :

— Ինծի խոստովանութեան վկայագիր
մը ճարել :

— Ի՞նչ, դու կը յանդգնիս առաջար-
կելու ինծի որ սրբապրողութիւն ընեմ :

Ա՛հ, ո՛հ, ի՞նչ փուճ տեղը կը տաքնաս .
դու ալ ամէն խօսք ծուռ պիտի հասկնաս,
չես մտածեր որ ես իմ ծառայութեան տեղս
կը կորսնցնեմ :

— Արեմն գնա հնազանդէ, և կեցիր
ծառայութեանդ մէջ :

— Եւ, որովհետեւ դուն զիս կը վերն-

տես , ես ալ կերթամ զինուոր կըլլամ ,
տարիքս արդէն հասած է , ու պէտք է որ
կամ ուզելով և կամ բռնութեամբ զինուոր
ըլլամ . ես պատերազմ կը սիրեմ , և ո՞վ
գիտէ , որ մը ուրիշներուն պէս կրնամ ես
ալ զօրապետ ըլլալ :

— Այո արհեստը քեզի համար չէ , պա-
տերազմը աշխատալի արհեստ մըն է , մեծ
բաղդ պէտք է որ առաջ երթաս , որովհե-
տե բոլոր գաղղիացիք քաջ պատերազմող
են :

— Այս ալ ուրիշներուն պէս կրնեմ , աշ-
խարհքներ կը տեսնեմ կը զուարճանամ , և
գէթ հոն չեն փնտոտեր լաւ ըլլալու հա-
մար բարի վկայութիւն :

— Դուն շատ կը սխալիս , ամէն տեղ
պէտք է աղէկ անուն ունենալ :

— Ա՛լ ըսելիք չմնաց , վասն զի կը տես-
նամ որ դու աւելի կախորժիս որ պատե-
տերազմի երթամ ես , քան թէ ճարես ին-
ծի ան թղթի կտորը որով քու բարեկամդ
քու քովդ կրնար կենալ :

— Պարտքերդ կատարէ , ու ես ան ա-
տեն գքեղ իբրև բարեկամ կը ճանչնամ :

Ֆէլիչէն այս խօսքերս ըսելով քաշուե-

յաւ և թողուց Քեռնարդոսը մեծ շփոթու-
թեան մէջ : Այսին զի պատերազմի երթա-
լու խորհուրդը ուրիշ բան չէր , քայց եթէ
սոսկ սպանանալիք մը , որով կը յուսար հա-
մուզել զՎիլհելմէն և օգտուիլ : Ինքը այնչափ
ծոյլ էր , որ չէր կրնար զինքը պատերազմի
վտանգներու մէջ դնել . երկար ատեն մտա-
ծեց , վերջասպէս կարօտութենէն ստիպուե-
լով , միտքը դրաւ որ ժամ երթայ : Խոռ-
վեալ ոգւով քանի մը քայլ հազու թէ ըրեր
էր , մէյմնալ իրեն ընկերներէն մէկը դիմա-
ցը ելլալով բռնեց թևէն և հարցուց թէ
ինչ պիտի ըլլայ իրեն այս աստիճանի մտա-
ծութեան մէջ ընկրղմած երթալը : Քեռ-
նարդոս ըսաւ պատճառը . սն ատեն յոր-
դորեց բարեկամը որ իր ետևէն գայ , ու
տարաւ խոթեց զինքը գինեատուն մը , հոն
գաւաթը ձեռքերնին սկսան կենակցիլ :

Աս միջոցներուս ամէնուն խօսակցու-
թեան նիւթ մը եղած էր Գաղղիացուց ,
ըրած պատերազմը Սպանիացուց հետ .
Պետրոս՝ Քեռնարդոսի աս բարեկամը ,
սկսաւ գովել թէ ինչ մեծամեծ օգուաներ
կը բերէ պատերազմը , ու ըսաւ .

— Կը զարմանամ ի՞նչու այսչափ շփո-

Թած ես , երբոր պատերազմը գրեզ երջա-
նիկ ու ազատ կրնայ ընել :

— Հիտակը ըսեմ , պատասխան տուա-
Յեռնարդոս , պատերազմէ կը վախնամ :

— Սիրտ առ՝ բան չկայ , աս վախը ա-
մենուն կը հանդիպի : Վնահ , գնահ , երկու
ամիսէն կը տեսնաս որ շատ գոհ կ'ըլլաս
աս վիճակը յանձն առնելուդ վրայ . պա-
տերազմը մեզի պէս խեղճերուն շատ կը
յարմարի , որ արդէն կորսնցընելու բան
մը չունինք . թէ որ ուսմք մը պատահելու
ըլլայ , աղէկ է՝ բաներնիս շուտով կը լը-
միննայ . իսկ ընդ հակառակն հրացանի մը
շիտակ հարուածը անանկ մեծ բաղդի կը
հասցնէ զմարդ , որ տասը տարուան վըշ-
տալի աշխատութեամբ չկրնար ձեռք ձգել :

— Ղշմարիտ են ըսածներդ , բայց դու
ալ աղէկ գիտես Պետրոս որ պէտք է սիրտ
ունենալ :

— Քաջասրտութիւնը ատենին կուգայ :
Երթանք , ինձի հետ եկուր , ես վազելով
կերթամ որ իշխան սպարապետին գրօշին
տակ զինուոր գրուիմ :

Պետրոս շատ մը զինի խմցուց Յեռնար-
դոսին , անանկ որ զինովցած ու պատէ :

պատ զարնուելով գինեառնէն գուրս ել
լան , և մէկէն գնացին երկուքն ալ զինուոր
գրուելու : Ժողովրդասպետը Ռեոնարդոսին
զինուոր ըլլալը իմանալով , յորդորեց և
խրատեց որ կրօնքը ձեռք առնէ թէ որ
կուզէ որ Եստուծոյ հովանաւորութիւնը իր
զինքերուն վրայ ըլլայ : Ռեոնարդոս որ ալ
շահ մը չունէր կեղծաւորելու , յայտնեց իր
ամենաչար սկզբունքները այս բարի մար
դուն . որ սասկաց տեսնելով աս ատտիճան
չարութիւն , ասանկ տղայական հասակի
մէջ . բայց տարակոյս չկայ որ այսպիսի
մարդ մը առաքինութեան ճամբան բերելու
համար մեծ աշխատութիւն և փոյթ պէտք
է . անոր համար , յանձնեց զինքը ամենա
կարօղին ձեռքը որ աշխարհքս կը կառաւա
րէ :

Ռեոնարդոս նշանազգեստ մը հագնելու
փափաքով խնդեցած , և իր վատութենէն
առաջ եկած երկխոյզի մտածութիւնները
մերժելով , վազեց Ֆէլիչէին վերջի բարևը
տալու . որ սքանչելի խրատներ տուաւ , և
պատուիրեց իրեն բաղդի ու յաջողութեան
տտեն չափաւորութիւն ունենալ , յաղթուող
ներուն վրայ գթութիւն . և ձախորդու

Թեանց մէջ Եստուծոյ կամայք յանձնուիլ :

— Մի մտնար, ըսաւ, որ պատերազմի արհեստը անգութ է, քու պարտքդ է գլխաւորներուն հնազանդ ըլլալ. կրօնքը քեզի կը պատուիրէ որ քու թշնամիներդ ալ իբրև եղբայր ընդունիս, տկարներուն խնայես, անմեղները պաշտպանես և մարդասիրութեան սկզբունքը քու յաղթանակներուդ ընկեր ըլլան. Գեոնարդոս պատասխանեց թէ կամ կը մեռնի կամ պատուով և ոսկւով կը դառնայ :

Պատերազմական փողը ճամբայ ելլալու նշանը տուաւ. ու զօրաց գունդերը ճամբայ ելան. աս երկու պատանի զինուորներն ալ մէկտեղ սկսան հեռանալ զինուորական աստիճան մը ընդունելու յուսով, թողուցին իրենց գեղեցիկ երկիրը ու գացին պատերազմի վտանգներու մէջ զերենք դնելու :

ԳԼՈՒԽ Դ.

Քասնականայուրիւն .

(արժանաւոր պատիւ) :

ԱՅն միջոցներուն որ Գաղղիացւոց բանակը զօրաւոր տէրութեան մը վրայ մահ և սարսափ կը տարածէր, Ֆէլիչէն իրեն աշխատանայ փոխարէնը ընդունեցաւ լմնցուցած ըլլալով իրեն ուսմունքները և նորրն ծայութեան ընթացքը . իր մեծաւորները ժողովուեցան և հարցաքննելով զինքը ահանկ զոհ եղան իր պատասխանատուութենէն սր իմացուցին իրեն թէ ինքը արժանաւոր է քահանայական պաշտաման որուն համար այնչափ ատենէ 'ի վեր դաստիարակուած էր : Յաջորդ չորեքշաբթին իրեն ձեռնադրութեան հանդէսը եղաւ :

Ան օրը որ ինքը առջի անգամ պատարագ պիտի մատուցանէր ժողովուրդը դիզուած էր Աանսիի մայր եկեղեցւոյն գաւ-

[Ժին մէջ, որոնք կ'ուզէին տեսնալ ան երկտասարդ քահանան որ այնչափ մեծամեծ յոյսեր տուած էր : Ակեղեցւոյն դռները բացուեցան անհամբերութեամբ սպասող հաւատացեալներուն, որոնք անհամար բազմութեամբ եկեղեցին ընդուցին . զարմացմամբ կը դիտէին այն սուրբ տեղոյ մեծ վայելութիւնը, շքեղ հանդէսը, իրեն զարդարանքը և աս հրաշալի պաշտաման հանդերձանքը : Պահերուն բոցը եկեղեցւոյն մէջը կը լուսաւորէր . սիւնները ծաղկէ պսակներով պատած էին և խել մը տղաք ձեան պէս ճերմակ և պայծառ ասուէ պատմութեանս հազած կողովներով ծաղիկներ կը բերէին ու դետիներ կը սրբուէին :

Արևու կարգ պատկառելի քահանայներ ծանր քալուածքով մը եկան նստեցան մեծագին դիպակներով պատած աթոռներու վրայ . ասոնց մէջ երեցաւ նաև Քէլիչէն մեծագին զգեստներ հագած, և մօտեցաւ սրբութեան սրբոց կրօնական և ազնուական ծանրութեամբ մը : « Առաքարանաց ներգաշնակաւոր նուազը կը միանար քահանայից քաղցր ձայնին հետ, ու սրբազան եր-

գերը կը բարձրանային ինչուան երկինք իբրև
անոշահոտ սուրբ խնկոց բուրմունք :

Ֆէլիչէն հազիւ թէ ըմբոց սա սրբա-
զան հանդէսը և կատարեց սրբագործու-
թեան խորհուրդը , իջաւ խորանէն , ազ-
նուական քաղուածքով մը ճղքեց բազմու-
թիւնը և ելաւ բեմը :

Ֆէլիչէն մարդկային կենաց ան տարիքը
հասած էր որ հոգւոյ և մարմնոյ գեղեց-
կութիւնը սրայծառ կը փայլի . իրեն կեր-
տարանքը ազնուական էր և քաղցր , հա-
սակը բարձր , ճակատը լայն , և նայուած-
քը վսեմ : Համեստութեամբ ողջոյն տուաւ
բազմաթիւ ունիւնդրաց , և ազդու խօս-
քերով սկսաւ բացատրել կրօնքին ազնու-
ութիւնը : Համարձակ խօսեցաւ մարդկայ-
ին ընկերութեան ապականիչ ախտերուն
դէմ , և ահաւոր կերպով մը նկարագրեց
ան սլատիժները որոնք պատրաստուած են
անոնց համար : Իր ձայնը՝ որ օռաջ մեղմ
էր և նուրբ , ան միջոցին զօրացաւ ահա-
ւոր որոտման ձայնի մը պէս , որով բոլոր
մտիկ ընտրները կը դողացնէր , կը կարծէին
թէ երկինքը կ'որոտայ իրենց գլխուն վրայ ,
և յաւիտենականութեան անդունդը բա-

ցուած է ոտքերնուն տակը : Բայց երբոր Ֆէլիչէն յանկարծ խօսքը փոխելով սկսաւ նկարագրել արդար և մաքուր խղճի մը հանդարտութիւնը և նոյն անմեղ ոգիներուն համար խոստացուած փոխարէնը , ունկնդիրները քաջալերուեցան և վստահութեամբ ղերենք Աստուծոյ անսպառ բարութեանը յանձնեցին :

Ինքը իր խօսակցութիւնը լմնցուց բայց իր ունկնդիրները խորին լռութեամբ ապշած դեռ ուշ կը դնէին . մինչև վերջապէս մեծամեծ գովեստներով աս լռութեանը վերջ եղաւ . և ժողովուրդը խօնելով վազեց ամպխոնին չորս կողմը : Ֆէլիչէն քանի մը երախտագիտութեան խօսքեր ըսելէն վերջը տուաւ իր օրհնութիւնը , և բազմութեան աչքէն աներևոյթ եղաւ օրոնք կարծես դեռ կը լսէին աս երիտասարդ քարոզչին ձայնը . անոր ճարտասանական գեղեցիկ զրցուածքը այնչափ ազդու էր որ կարծես թէ իրենք ղերենք ան երջանիկ ու երկնաւոր գաւառը յափշտակուած կը սեպէին :

Ֆէլիչէին բարի համբաւը ամէն տեղ տարածուեցաւ . քիչ ատենի մէջ անհաւա-

տալի կերպով . քաղքին մեծամեծներն ու նշանաւոր անձինքը միշտ զինքը կը փրնտուէին . վասն զի ինքը իր անձին համար որչափ որ անաչառ էր , ուրիշներուն այնչափ ներողամիտ էր . իր աստիճանին վայլած պարկեշտութեան պատիւը կը պահէր . և տնափառութեան խորհուրդներ , որ իր յառաջագիւմութեան պատճառով կրնային միտքը զալ , ամենեւին տեղիք չէին գտնար իր սրտին մէջ . հաւատարիմ էր աւետարանի պատուիրանքներու , և իր ուզածին համեմատ չէր մեկնէր զանոնք , և անխտոր կը հետևէր ան ազնիւ և ապահով ճամբուն որն որ աւետարանը կը սորվեցնէ քրիստոնէից : Դժբաղդութեան անունը իրեն համար քաղցր ու նուիրական անուն մըն էր . անոր համար այնչափ գոհ չէր ըլլար երբոր անանկ դժբաղդներու օգնէր որոնք իրեն բարերարութեանը կը դիմէին , այլ ինքը կը փութար ու ետևէ կը ըլլար գտնալու զանոնք և այնպիսիներուն օգնելու . կորսուած կը սեպէր ան օրը որ իր նմաններէն մէկուն բարերարութիւն ըրած չըլլար :

Այն ժողովուրդապետը որ զինքը իր քովը

ընդունած էր Վանսի հասած ատենը՝ հիւանդացաւ . Ֆէլիչէն շուտ մը իրեն գնաց . և ամենայն կերպով հոգ ու խնամք ընելով կը ջանար թեթեւցնել խեղճին տկարութիւնը . բայց հիւանդութիւնը քիչ ատենի մէջ շատ ծանրացաւ . և բարեկամաց աղօթքներն և խնամքը չկրցան ետ դարձնել մահաբեր հարուածը , և մեռաւ Աստուծոյ պատուական աս ծառան Ֆէլիչէին բազկացը մէջ , յանձնելով իրեն բոլոր ժողովրդապետութեան մէջ գանուած աղքատները :

Ֆէլիչէն յուղարկաւ որութեան ամէն հանդէսները լմնցնելէն ետեւ , փութաց երթալ ու մխիթարել աղքատները և ազատել անոնք իրենց թշուառութիւններէն : Հասարակաց կարծիքն ան էր որ Ֆէլիչէն պիտի յաջորդէ վախճանելոյն տեղը . իր գերազանց բարեպաշտութիւնն և ամենուն բարիք ընելու ջանքը արժանի բրին գլինքը աս պաշտամանս : Վանսիի եպիսկոպոսը փութացաւ հաստատելու աս ընտրութիւնը , և Ֆէլիչէն աս ամենահարկաւոր պաշտօնա յանձն առաւ :

Ժողովրդապետութեան պատիւը առած օրը , քաղքին բոլոր պաշտօնատէրները հան

զացեր էին . իրեն պրօուչած յարգութիւն-
նին , նշան մըն էր իր առաքինութեանցը
և հանձարոյն վրայօք ունեցած այնչափ
համարմունքներնուն : Ֆէլիէն պարասը
չհանեց անոնց ակնկալութիւնները : Իր
ներողամտութիւնը սիրելի ըրաւ զինքը ժողո-
վըրդեան . ամենուն բերանն էր իր զովեստ-
ները , առանց իրեն հարցընելու բան մը
չէին որոշեր , ու իրեն մեծամեծ առաքի-
նութեանցը համար ինքք բոլոր իր ձեռքին
տակի եղած ժողովրդեան խորհրդատուն և
բարեկամը եղած էր : Աղքատները իր խնա-
մոցը առաջին մտմտութն էին . խիստ անա-
չառ վրէժխնդիր էր ծուլութեան և հետևա-
բար անկէ առաջ եկած անասերուն . և աս
իր իմաստութեան և բարութեանը համար
արդարապէս արժանի եղած էր ամէն բա-
րի մարդկանց համարմանը և մեծարանայ :

ԳԼՈՒԽ Ե .

Երկու գիւտաւորներ :

(Աւաստի կիրք) :

ՖԵԼԻՉԷՆ օր մը եկեղեցիէն ուրիշ տեղ մը երթալու ատենը հանդիպեցաւ երկու զինուորներու որոնցմէ մէկը ձեռնատէր , և մէկայլին ալ մէկ սրունքը պակաս , ատոնցմէ մէկը սկսաւ քանի մը խօսքեր նետել :

— Կարելի բան է , ըսաւ , որ Ֆելիչէն չճանչնայ իր Ղեռնարդոս բարեկամը , որ եկեր է պաշտպանութիւն խնդրելու՝ իրեն ու իր ընկերոջը համար . մենք Սպանեայէն կը դառնանք թնդանօթի գնտակներէ աղէկ հարուածներ կերած . բայց վերջապէս մէկերնուս թեր կարելով մէկայլին ալ սրունքը դեռ աշխարհքիս մէջն ենք :

— Պատերազմի մէջ այնպիսի կորուստները , ըսաւ ժողովրդասպետը , պատուաւոր

նն , և կը ցուցնեն թէ դուք պատերազմի
դաշտին մէջ քաջ գտնուեր էք :

— Թող Պետրոսը պատմէ թէ ինչպէս
քաջութեամբ պատերազմեցանք . պատե-
րազմ մը չեղաւ որուն մէջ իւրաքանչիւրնիս
հարիւրէն աւելի հրացան պարպած չըլանք .
ես միայն անտարակոյս հազար հոգի մը
սպանններ եմ թշնամիներէն :

— Եւրիս . կերենայ որ դու աղէկ
կարիճցեր ես , ժպտելով մը պատասխան
տուաւ Ֆէլիչէն . հասկա դու Պետրոս
քանի՛ հազար հոգի մեռացիր թշնամիներէն :

— Ո՛հ մի ըսեր ո՛վ տէր ժողովրդապետ .
թէ որ կարենայի դուշակել որ այնչափ
ծանր աշխատանքներէն ետքը մէկ թեւս
ալ պիտի կորսնցնեմ , իմ երկիրս կը մնայի
հոն աշխատելու համար :

— Պէտք չէ ցաւիլ երբոր մարդ իր
անձին պարտքերը աղէկ կատարած ըլ-
լայ . որովհետեւ Եստուած հաշիւ կը բըռ-
նէ մեր կենացը մէջ քաշած նեղութիւններ-
նուս :

— Եմնայն կերպով իրաւունք ունիս .
բայց մարդս կը փափաքի որ աս աշխարհիս

վրայ ալ դեռ քանի որ կենդանի է վարձք մը առնէ :

— Այս ալ քեզի պէս կը մտածեմ՝ Ախտրոս . և թէ որ կարենանք երկուքնիս մէկ տեղ մտնալ Փարիզու զինուորաց այն գեղեցիկ անկելանոցը , ալ բնաւ վէրքս չեմ մտածեր . և հոն իմ մնացած կեանքս հանդրատեամք կ'անցնեմ . բայց խիտտ աղէկ կ'ըլլար և ուղածնիս շուտով կը կատարուեր թէ որ տէր ժողովրդապետը մեզի յանձնարարութեան թուղթ մը տար :

— Չեր ծառայութիւնները ամենէն զօրաւոր յանձնարարութիւնները պիտի ըլլան :

— Յիրաւի պէտք էր որ ասանկ ըլլար . բայց ես տեղն'ի տեղը քեզի պատամեմ գլուխնիս եկածը . թրովատերոյի պատերազմին մէջն էինք , երբոր թնդանօթները սարսափելի կերպով կ'որոտային . Ախտրոս առաջին կարգին մէջը՝ կը տեսնար աներկիւղ քաջութեամբ որ իր ընկերակիցները ետէ ետեւ ամէն կողմէն կիյնային . ու ինքը առանց տեղէն շարժելու միակերպ կրակ կը նէր . մէկ անիծեալ ուումք մը ինկաւ ան տեղը ուր որ ինքը կեցեր էր , և թեր առաւ տա-

բաւ : Աս երբոր իրեն իյնալը տեսայ ան
աստիճան վախոցայ , որ ուզելով իրեն օգ-
նութիւն հասնիլ , մէկդի նետեցի իմ հրա-
յանս , և տեղէս հեռանալով զիս վտանգէն
ազատեցի առանց գիտնալու ինչ ընելիքս , և
ուր երթալս , և դժբաղդութեամբ թնդանօթ-
ներու սլատուարի մը տակ գտայ զիս որոնք
կրակ կը թափէին վրաս . այն միջոցին որ ես
անկէ կը հեռանայի եկաւ զարկաւ գնտակը և
ջախջախեց սրունգս : Արբոր խելքս գլուխս
եկաւ տեսայ որ կաղացեր եմ . զիս հիւան-
դանոցը տարին ուր գտայ Աետրոսը . եր-
կուքնիս ալ մէկտեղ առողջացանք . և հա-
զարու մէկ աշխատանքէ ետև դարձանք մեր
հայրենիքը : Արբոր Փարիզ հասանք խըն-
դրեցինք որ անկարող զինուորաց անկերա-
նոցը մտնանք , բայց ինչպէս որ կ'ուզէինք
անանկ չյաջողեցաւ . առին մեր վկայակա-
նի թուղթերը , և շատ անգամ կրկին և
կրկին մեզի խաւրելէն ու առնելէն ետքը ,
վերջապէս բանը ասանկ լմնցաւ թէ Աե-
տրոսը երբոր ատենը գայ կրնայ մտնալ
անկերանոցը , բայց ես իրաւունք չունիմ :
Օ՛իս յանդիմանեցին իմ կարգս թողուս
համար , պատերազմին անանկ սաստկացած

միջոցը և թէ վատութիւն է եղեր ըրածս որ վտանգի ատեն վախեր եմ. և թէ անկեղանոցը քաջերուն վարձ տալ մըն է եղեր, և ալ ուրիշ հազար ու մէկ շատախօսութիւններ որչափ որ կուզես : Շատ ջանացի զիրենք համոզելու թէ ըրածս մարդասիրութեան ու Աետրոսին օգնելու համար էր, որով թողուցեր էի իմ կարգըս . բայց և ոչ մտիկ ընող կար ըսածներուս . և հիմա նայէ թէ երկուքնիս ալ ուր ենք :

— Եթառ արդարութեամբ եղեր է աստ որոշումը, որովհետեւ վատը ոչ երբէք կրնայ քաջերուն հետ վարձատրուիլ :

— Ի՞նչ կ'ըսես Ֆելիչէ, այսինքն տէր ժողովրդապետ, կը հաւատամս ուրեմն որ ես վատութեան համար պատերազմին դաշտը թողուցած ըլլամ. միթէ՞ քու խորհուրդներուդ մտիկ ընելուս համար չեկա՞ւ աս բանս իմ գլուխս . միտքդ բեր ան խօսքերը որ պատերազմ երթալու ատենս ըսիր ինձի . թէ գուժ ունենամ իմ նմանեացս ու զիրենք իբրև եղևայր նայիմ . պէտք էր ուրեմն որ Աետրոսը առանց օգնութեան թողուի որ մեռնէր . և որովհետեւ մարդասիրութիւն

մը ըրի, ուրեմն պէտք էր որ աս ինծի վա-
սակար ըլլար :

— Հաս կը գաւէի Յեռնարդոս թէ որ
քու թշուառութեանդ ես սրտաճառ եղած
ըլլայի . բայց պէտք է որ ամէն բանի մէջ
արդար ըլլանք . դուն իմ պատերազմած
կողմիս հակառակ կողմը թշնամեաց դին
գտնուեցար ու կոնքկէդ վերաւորուած էիր :

— Ատէէն եղեր է առջևէն եղեր է ինչ
փուճ բան է . ես ան գիտեմ որ սրունգս
կորսնցուցի , և թէ բոլոր կեանքիս մէջ կաղ
պիտի մնամ :

Ֆէլիչէն խօսքը կտրեց բսելով :

— Աս տեսակ վէճ ընելը անօգուտ բան
մըն է , իշխանութիւն ունեցողները միայն
իրաւունք ունին աս բաներս որոշելու . և
քու պատքդ է հնազանդիլ անոնց : Արչափ
ձեռքէս կուգայ կը ջանամ գիւրացնել որ
հիւանդանոց մը կարենաք մտնալ ու հան-
գըստութեամբ օրերնիդ անցնել . բայց ա-
ռաջուց քեզի կը ծանուցանեմ որ եթէ վար-
քըդ առջինին պէս գէշ ըլլայ , չես կրնար
կենալ հոն : Իսկ քեզի Աետրոս կուտամ
յանձնարարական թուղթ մը ինչպէս որ
կը փախաքիս . յուսամ որ անով քու վար-

Ճատրութիւնդ կը փութացնեն , վաղը առաւուս երկուքնիդ ալ ինծի եկէք որպէս զի ինչ որ պիտի ընէք նէ ըսեմ ձեզի : Աս խօսքերս լմնցնելով Ֆէլիչէն եկեղեցիէն դուրս ելաւ : Բնօնարդոս բարկացած աչքերով խել մը ատեն ետեւէն նայելէն վերջը , սկսաւ արհամարհելով մը ըսել :

— Ամբարտաւանին մեծն է սա որ և ոչ կուզէ իր բարեկամները ճանչնալ , և սիրամարդի մը պէս հպարտութեամբ ուռած է ինչո՞ւ վասն զի բաղդը բաներ է . անիծեալ ճակատագիր , կրնայի ես ալ իրեն պէս ըլլալ . ի՞նչ , միթէ դժուարին բան մը է ժամագիրք մը կարդալ , քանի մը Հայր մեր ու Վիթանիա ըսել :

Պետրոս անոր խօսքը կտրելով ,

— Վուռ կեցիր , ըսաւ , ամէնքը զինքը կը գովեն , և պէտք չէ ան մարդկանց վրայ գէշ խօսիլ որոնք մեզի աղէկութիւն ըրած են :

— Ի՞նչ աղէկութիւն , ես իրեն հարկաւորութիւն մը չունիմ անկեղանոցը մրսնալու համար :

Արկրորդ օրը աս երկու բարեկամները Ֆէլիչէին գնացին , որոնք լաւ կերպով ըն-

դունեցաւ . Պետրոսին յանձնարարական
զիր մը տուաւ սխառեղազմի պաշտօնէին
տալու . ուրիշ մ'ալ Յեռնարդոսին տուաւ
անկեղանոցի մը վերատեսչին տալու հա-
մար . յորդորելով զինքը աղէկ ու բարի
վարք մը անցնելու և միանգամայն ապա-
հովցնելով զինքը որ կը պաշտպանէ միշտ
թէ որ իր տուած խրատներէն դուրս չելեր :
Արկուքին ալ տուաւ յիսնական Ֆրանք
ձամբու ծախքի համար և արձրկեց . միտ-
քը դնելով որ բրածը սրբազան պարտք
մըն էր որուն վարձքը միայն երախտագի-
տութիւնը սխտի ըլլայ :

— Ա՛հ , ինչ գեղեցիկ գործք ողորմու-
թեան , պոռայ Յեռնարդոս , քանի մը
Ֆրանք ձեռքերնիս դնելով կարծեց թէ ալ
մեզի ընելու սխարտ մը չունի . խիստ դիւրին
բան է ասանկ աժան կերպով վրայէն նետել
իր ամենէն աւելի հին բարեկամը , անանկ
բարեկամ մը որ իրեն ընկերելու համար ա-
մէն բան լծողուցեր է . ս՛հ ինչպէս կուզէի
մեր գեղը երթալ ու ամենուն քարոզել աս
երկնային սպասանւոյն անարգ սիրտը :

— Ասկէ յարմար բան չես կրնար ընել
Յեռնարդոս , որ զքեզ գեղէն վճնտնն :

— Ըստ բարեսիրտ գեղապիները զինքը սուրբի տեղ դրած են . վասն զի քանի որ հարստացաւ՝ իրենց եկեղեցիին խել մը ազնիւ ընծաներ տուաւ :

— Ինչ որ կուզես ըսէ , խիստ ազնուասիրտ մարդ է , մեզի ամէն մէկերնուս յիսնական Ֆրանք տուաւ , և ձեռքէն եկածէն աւելին ըրաւ . չեմ հասկընար . թէ դուն դեռ ի՞նչպէս կը գանգըտիս :

— Ի՞նչ ըսել է , խիստ լաւ կերեւոյ իր ազնուութիւնը . մանաւանդ որ երբոր ուզեր կրնար զիս ալ քեզի պէս զինուորաց անկելանոց մը դնել տալ :

— Ա՛հ սիրելի բարեկամ՝ շիտակն ըսեմ՝ դուն աս բանիդ ամենեւին արժանաւորութիւն չունիս . գիտես որ բանակին մէջնալ քու համբաւդ այնչափ գէշ ելած էր , որ եթէ ես չըլլայի դու քանի քանի անգամ կը վճարնատէիր զօրաց գունդէն , աս բաներս աղէկ միտքդ բեր :

— Ի՛հ ի՞նչ ըսել է , դուն աղէկ աղէկ կը խօսիս , որովհետեւ ուղածդ եղաւ . . . :

Իմ պարտքս պատուով կատարեցի , ինչպէս վկայականներէս ալ կ'իմացուի :

— Թէ որ իմ վկայականներս գէշ են ,

յանցանքը որունն է : Չես գիտեր որ ես
չէի ուզէր պատերազմի երթալ . դու զիս
համոզեցիր , որպէս զի եմ կորստեանս պատ-
ճառ ըլլաս :

— Թէ որ լաւ քրիստոնեայ ու առա-
քինի մարդ մը ըլլայիր , չէիր ստիպուեր
թողուլ քու վիճակդ :

— Ինչ մեծ մեծ կը ջարդես , ինձի կու-
զես հասկցնել թէ դու քան զիս աւելի լաւ
քրիստոնեայ ես :

— Ինչ ըսել է . կը տարակուսի՞ս ասոր՝
Քեոնարդոս . ես Աստուծոյ անունը ամե-
նէին չեմ հայհոյած , և սակն ատեն ա-
ղօթք կրնէի իրեն ու առանց իրեն օգնու-
թիւնը խնդրելու ամենեւին պատերազմի
չեմ գացեր :

— Ահա խիստ լաւ կը տեսնամ թէ ինչ
պէս Աստուած պաշտպանեց քու թևդ :

— Այո՛ թևս չի պաշտպանեց , բայց
հիմայ վարձք կուտայ ինձի :

— Օքեզ ոչ երբէք ասանկ խղճահար
տեսած էի : — Գլխուս եկած դժբաղդու-
թիւնները իմ հաւատքս կենդանացուցին :

— Իրաւ որ դու բաղդաւոր ես եղեր .
որովհետեւ ան չարիքներն որ իմ գլխէս ան-

ցան զիս աւելի անհաւատ ըրին . և թէ որ
Աստուած այս աշխարհքիս վրայ ուզէ ար-
դարութիւն ընել . առջի արդարութիւնը
ան կը լայ , թէ որ պատժէ ատ անիծեալ
քահանան , զորն որ կատեմ բոլոր ոգւովս :

— Ա՛հ Յեռնարդոս աս ինչ չար բնու-
թիւն ունիս . թէ որ դու ժողովրդապետին
վրայ դեռ գէշ խօսիս , գիտցիր որ զքեզ կը
թողում :

— Տէր ես . ի՛նչ գեղեցիկ կերպ է ասի-
կայ շնորհակալ ըլլալու ան թուղթին հա-
մար , որ Ֆէլիչէն իմ պատճառաւ քեզի
տուաւ . վասն զի ինքը զքեզ և ոչ ալ կը
ճանչնար :

— Չեմ կարծեր որ քու ճանչուորու-
թիւնդ իրեն դիմաչը մեծ բան մը արժէ .
վասն զի արդարութիւնը ամէն բանէ վեր է :

Աս կերպով Պետրոս գլխէն անցած ա-
ղէտալի փորձով լուսաւորուած ու խրա-
տուած , իրեն սլատանեկութեան ատենը
ունեցած բարի սկզբունքներուն նորոգուիլը
կիսանար . քիչ մը ատեն միտքը տարբեր ու
բռնիկեր էր զինուորութեան մէջ իր քաջութիւններովը առաջ երթալու յուսով . բայց
հանդիպած ձախորդութիւնները իրեն յոյսը

պարապը հանելով, վերջապէս Աստուծոյ նախախնամութեանը յանձնեց զինքը . որ մեր վրայ կը հսկէ : Իսկ ընդ հակառակին Քեռնարդոս իրեն պատահած դժբաղդութիւններուօր աւելի անհաւատ ու տոգոհ էր զեր էր : Չախորդութիւնները զինքը կատղեցուցեր ու չարացուցեր էին, և փոխանակ դառնալու ՚ի բարին քաշած նեղութիւններէն խրատուելով, չարութեան մէջ աւելի հաստատուեր էր : Այլ տարակոյս չկայ թէ ան մարդն որ բանի մը չի հաւատար, ոչ երբէք կանոնաւորեալ և պատշաճ կեանք մը կըրնայ ունենալ : Իբ ծիծաղելի փառասիրութիւնը այնչափ կատղեցուցեր էին զինքը երկրիս վրայ եղած իշխանութիւններուն դէմ որ պատրաստ էր ինչուան Աստուծոյ իշխանութիւնն ալ ուրանալու :

Պետրոսին ու Քեռնարդոսին մէկ մէկու դէմ ունեցած դժկամակութիւնը բոլոր իրենց ճամբորդութեանը մէջ տևեց . բայց Փարիզ հասնելով, տեսան որ իրարու օգտակար կըրնան ըլլալ, ուստի ստիպուեցան իրարու հետ միանալու քիչ մը ատեն ալ : Ֆէլիչէին տուած յանձնարարական թուղթը խիստ աղէկ բանի եկաւ . Պետրոս ունկըն

դրութիւն ունեցաւ պաշտօնէին դիմացը , և
անտով լաւ հասկցաւ թէ ինչպէս պարտական
էր երախտագէտ ըլլալ ժողովորդապետին՝
յանձնարարութեան թուղթը ձեռքը առա-
ծին սէս պաշտօնեայն՝ շուտ մը որոշեց որ
անկեղանոցը մտնայ , և Վաղղիոյ թագա-
ւորն ալ , լէզէնն սրատուոյ՝ ըսուած նշանը
պարզեց : Պետրոս երջանկութեան ծայրը
հասած՝ չէր գիտեր ինչպէս շնորհակալ ըլ-
լայ պաշտօնէին իրեն ըրած այնչափ բա-
րեայր համար . և շուտ մը գնաց Տիոնար-
դոսին ալ խնայուց թագաւորին շնորհած
աս մարդասիրական վարձատրութիւնը :
Իր ուրախութեան մէջ միշտ Ֆէլիչէին ա-
նունը օրհնելով բերանը կառնէր . և ամե-
նայն յաջողութիւն կը մտղթեր իրեն : Բեռ-
նարգոս պաղած մնաց երբոր խնայաւ թէ
Պետրոս ոչ միայն անկեղանոցը մտեր է ,
հասա նաև սրատուոյ նշանով ալ զարդա-
րուեր է . ու տեսնելով որ Ֆէլիչէին օգ-
նութեամբը աս բանս յաջողեր է , յուսա-
հատութիւնն ու Ֆէլիչէին գէմ ունեցած
կատաղութիւնը սաստկացաւ : Նոյն ատեն
ընդունեցաւ Պետրոս , սրատուոյ խաչը և
անկեղանոց բնակելու վկայականը . և շուտ

մը Ֆէլիչէին ալ շնորհակալութեան թուղթ
մը գրեց . գրկեց իր դժբաղդութեանը ըն-
կերը , և անոր հետ գնաց ան մեծագործ
բնակարանը որ Վաղղիոյ պարծանք եղող
Թագաւորներէն մէկուն ամենամեծ բարիքն
էր :

Տե՛սնարդոս բաժնուեցաւ Պետրոսէն ,
և չէր կրնար դիմանալ անոր երջանկու-
թեանը . ան աստիճան նախանձը զինքը կը
մաշէր , որ կեանքը երթալով դաճնացաւ
իրեն :

Ֆէլիչէին տուած յանձնարարական
թուղթը բանի գալով Տե՛սնարդոս Փարիզու-
լաւ հիւանդանոցներէն մէկուն մէջը մտաւ ,
ուր առատ և առողջարար կերակուր կը
տրուէր , ամէն հարկաւոր եղած հոգը ու
խնամքը անպակաս էր թշուառ հիւանդաց
և ծերերուն :

Ըն տեղի բարեկարգ կեանքը Տե՛սնար-
դոսին բանին ձեռք չի տուաւ . ինքը զե-
նուորութեան մէջ գէշ սովորութիւն մը ը-
րած էր սաստիկ ոգեկից բնաբիւրքներ խմե-
լու , ու ժամանակը ուտելով խմելով զինե-
տուններու մէջ անցրնելու . ուստի հոս ալ
աս զբօսանաց ծախքերը հանելու համար

միացաւ քանի մը դատարկասլորտ գողերու
հետ, որոնց երջանկութիւն մը սեպուած
էր աս արհեստը :

Հիւանդանոցին մէջ սկսան տտէպ գո-
ղութիւններ պատահիլ և ան միջոցին որ և
տեւէ էին գողը գտնալու, առանց աս երի-
տասարդին վրայ կասկած մը ունենալու՝ ին-
քը փութաց աներևոյթ եղաւ. և իր աս փա-
խուստը, ամէն տարակոյս վերցուց թէ ին-
քը եղած պիտի ըլլայ գողը :

ԳԼՈՒԽ Զ .

Նորաստեղծ շնորհակց մը :

(Գործք ողորմութեան) :

ՆՐԲՈՐ Բեռնարդոս իրեն գէշ վարքովը Ֆելիչէին ցրցուցած մարդասիրական խնամքը պարասպր կը հանէր , աս սրբակրօն քահանայն նոր տեսակ առաքինի գործողութեան մը ձեռք զարկաւ . խեղճ ընտանիք մը եկեր էր իրեն ժողովրդապետութեան մէջ բնակելու համար . Ֆելիչէն ասոնց կարօտութիւնը իմացածին պէս մէկէն փութացաւ օգնելու . բայց շար նախանձր սկսաւ գէշի մեկնել ասոր բարի դիտաւորութիւնները և բարեպաշտական ընկերսիրութիւնը :

Քանի մը կոյր նախանձայոյզ մարդիկ որոնք չափէն եւել կրօնքի նախանձ կուզէին ցուցնել , առանց գիտնալու թէ ո՞րն

է գթութեան սրտաբք, իրեն գէ՛մ զինե-
ցան . ասոնցմէ մէկը Ֆէլիշէին ներկայացաւ
և իմացուց որ այս ընտանիքը նորողանդ
է, Ֆէլիշէն պատասխանեց, — Այո ես
ալ գիտեմ :

— Աս բանս կրօնքի չափազանց թոյլ-
տուութենէ առաջ կուգայ ըսաւ, տէր ժո-
ղուրդապետ, որ ուղղափառ աղքատներու
ստակը առնես և նորողանդներուն համար
գործածես, որոնց պիտի օգնեն իրենց քա-
հանաները :

— Ամէն քրիստոնեայք եղբարք են . և
իրենց թշուառութեանը մէջ իմ առջևս ուղ-
ղափառէ մը տարբերութիւն չունին :

— Բայց յոյս մը ունին արդեօք, որ զի-
րենք ճշմարիտ հաւատքի բերես :

— Աս գոհ կ'ըլլամ թէ որ իրենց փոր-
ձով ցուցնեմ իմ կրօնքիս վարդապետու-
թիւնը :

— Բայց իրենց օգնելէ՞լ առաջ՝ պէտք
էր դաշինք մը դնել հետերնին :

— Ահտարանը մեզի կը պատուիրէ կրօն-
քը սիրցընել, չէ՞ թէ բռնադատել որ ըն-
դունին :

— Կարծեմ թէ հրամանքներնուդ ճար-

տասանութիւնը աս խնդրոյս մէջ խիստ ազնիւ բանի կրնար գալ :

— Արօնքը հարկաւորութիւն չունի անանկ արտաքին զարդերու . ինքնիրմէ շատ աւելի զօրաւոր է և կարօտ չէ որ մարդկային հանձարը իրեն օգնէ : Սուրբ գիրքը մեզի կը հրամայէ որ օրինակ տալով քարոզենք , ես ալ կը ջանամ Աստուծոյ աս խօսքէն դուրս չելլել :

— Անանկ է նէ ի՞նչ կը մտածէք սա մարդկանց վրայ :

— Բան մ'ալ չեմ մտածեր . հասցա կ'ստրասեմ որ սրտերնին շարժի ու իրենք իրենցմէ դառնան ու գան մեր կրօնքին :

— Իսկ թէ որ չիզան , հրամանքնիդ ելեղեցեոյ ստակը քանի մը ապերախսաներուն համար վասնուած պիտի ըլլաք :

— Աւետարանին խօսքերուն հետեւած կ'ըլլամ որ կը սրատուիրեն սիրել մեր թշնամիներն ու ծառայել անոնց : Աս երկու առաջնորդ ունիմ ինձի , Աստուծոյ աւետարանը , և իմ վիճակիս սպարաքերը :

Ֆէլիչէն այս վերջի խօսքերս ըսելով ճամբեց զաս մարդը , որ գնաց ու այս խօ-

սակցութիւնը իր կողմնակիցներուն պատ-
 մեց . անոնք ալ մէկէն , Ֆէլիչէին դէմ
 գիրք մը հրատարակեցին , որուն մէջ Ֆէ-
 լիչէն կը յանդիմանէին իբրև թէ իր անձ-
 նական շահուն համար կրօնքին օգուաները
 ոտքի տակ կառնէ : Ֆէլիչէն հանդարտ
 սրտով կը լսէր աս իրեն դէմ եղած զրպար-
 տութիւնները , և առանց խոռովելու միշտ
 կօզնէր այն դժբաղդ ընտանիքին , և առանց
 նայելու ան տգէտներուն աղաղակին իր
 հաստատուն ընթացքը առաջ կը տանէր :
 Իսկ նորադանդ ընտանիքը զարմանալով
 աս գերյարգոյ քահանային ներողամտու-
 թեանը վրայ , անոր խնամոցը յանձնեցին
 զիրենք , և հայրերնին Ֆէլիչէին գալով ը-
 սառ : Արբոր ամէնքը զմեզ երեսէ թողու-
 ցեր էին , հրամանքդ մեզի օգնեցիր . քու ի-
 մասսուն խրատներդ և սրտաշարժ մխիթա-
 րական խօսքերդ , մեր անմխիթար յուսա-
 հատ միճակը մեզի քաղցրացուցին . մենք
 ամէն կերպով միշտ սրարտրկան ենք երախ-
 տագէտ ըլլալու քեզի , և Աստուած՝ քու
 առաքինութիւնդ գործիք առաւ սուրբ և
 կեղեցւոյ գերազանց վարդապետութիւնները
 մեր աչքին ցուցնելու համար վասն զի

նայն սուրբ արարողութիւններն ու սրբազան
զոհը որ հաւատացելոյ փրկութեան հա-
մար միշտ կը մատուցուի, ասկէց վերջը
պիտի ըլլայ մեր յարգութեան և երկրպա-
գութեան նպատակը: Արախտագիտու-
թեան յորդ արցունքներ թափեց Ֆէլիչէն
և շնորհակալ եղաւ Աստուծոյ որ այս
ընտանիքը իր ձեռքովը եկեղեցւոյ զիրկը
դարձուց:

Մտնեցաւ ծննդեան օրը, և Ֆէլիչէն
պիտի մատուցանէր հանդիսաւոր պատա-
րագը ան ժամուն՝ յորում խորհուրդ ծնն-
դեան մարդացելոյն Աստուծոյ կարգա-
րացնէր մարդկային ազգը: Աս հանդի-
սին պատրաստութիւնը եղաւ. եկեղեցին
իր ամենէն ծանրադին զարդերովը զար-
դարուած էր, ճրագներուն սլայծառու-
թենէն բոլոր խորանները լուսաւորուած
էին, և ժողովուրդը մուտքին բոլորովքը
դիպուած զարմացմամբ կը դիտէր ամենա-
գեղեցիկ ու սիրուն մանուկը: Արդէն գի-
շերը իր ստուերանկար քողը ձգած էր բնու-
թեան վրայ. սրբազան յարկին տակը երա-
թիլաները իրենց երգերը կը նուագէին խուն-
կերուն անուշահոտութիւնը մինչև երկինքը

կը բարձրանար, զանգակները ամէն կողմէն
կը հնչէին, և կէս գիշեր էր :

Ֆէլիչէն իր սուրբ զգեստներովը զար-
դարուած մօտեցաւ սրբութեան սեղանին .
քահանայները դասը լիցուած իրենց երգերը
հրեշտակային նուագարաններու ձայնին
հետ խառնելով կը զեղզեղէին ու ամէնուն
աչքը Ֆէլիչէին վրայ էր . որուն աչքե-
րը երկնային հրով մը վառուած էին . իր
հասակը եւելի բարձր կերեւար, կերպա-
րանքը սլատկառելի, նայուածքը ահաւոր,
ու հոգին ազատ ամենեւին մարդկային կիր-
քերէ, կարծես երկնային հրեշտակներէն
մէկն էր :

Արբագործութիւնը սկսաւ, և ժողովուր-
դը ծնկան վրայ ինկած ջերմեռանդութեամբ
կաղօթէր, ձայնակից ըլլալով քահանայից
երգերուն . մեծ ուշադրութեամբ առաջ կը
տանէին աս հրաշալի հանդէսը սպասելով
ան վայրկենին որ իրենք ալ աստուածային
հաղորդութեան մասնակից ըլլան . հասաւ
ժամանակը ու մեծ բազմութիւն մը հաղոր-
դուեցաւ : Ֆէլիչէն երբոր կատարեց աս-
տուածային սլաշտամունքը ան ատեն երե-
ցաւ ծեր մը որ առաջ կուգար, ետեւէն իր

որդին , մանկամարդ ամուսինը քանի մը պզտի տղաք հետը . ասոնց անթարթ գետինը նայելը կիմացնէր իրենց խորին յարգութիւնը որով աստուածային խորհուրդին կը մօտենային .

Ֆէլիչէին թշնամիները զարմացած մնացին երբոր տեսան աս նորաշանդ ընտանիքը , որուն պատճառաւ Ֆէլիչէին վրայ այնչափ գէշ խօսեր էին :

Չորս գին դիզուած բազմութեան վրայ պատկառանքով մը աչքերը դարձնելով ծերունին , սկսաւ պատմել թէ ինչպէս Ֆէլիչէին առաքինութիւնները պատճառ եղան , որ իրենց ծագեց ուղղափառ կրօնքին գերազանց լոյսը , և թէ անոր քաղցր մարդասիրութիւնը և ժիր եղբայրսիրութիւնը միայն պատճառ եղաւ ու զիրենք համոզեցին աս կրօնքս ընդունելու , և ասանկով վերջացուց խօսքը . — Հալածումը արեամբ կ'ողողէ զաշխարհքս , և հեզահամբոյր ներողամտութիւնը միայն՝ մարդուն սիրտը կը վաստրկի :

Այս կերպով յաղթեց Ֆէլիչէն իր անարդ թշնամիներուն , և իրենց դարձան ան գէնքերը որ արգարոյն գէմ ուղղեր էին

որով և ստիպուեցան խառնել իրենց աղա-
չանքը անոնց աղաչանաց հետ որ երկինք
կը բարձրանային օրհնելու քրիստոնէա-
կան եղբայրսիրութեան և աւետարանա-
կան ներողամտութեան աս ճշմարիտ ա-
ռաքեալը :

ԳԼՈՒԽ Է .

Առաքիւնոչեան արդարացի
հատուցումն :

ԵՐԲՈՐ լինեցաւ պատարագը բոլոր
բազմութիւնը ցրուեցան . Ֆէլիչէն ժամը
թողուց իրեն հաւատարիմ ծառայներուն ,
որ ամէն բան կարգի դնելէն ետքը բանալի-
ները իրեն բերին . իսկ ինքը ան օրուան
գործածած սկիհը տարաւ իր տունը ու
ստոլիմը վրայ հազիւ թէ դրաւ , մէյմ'ալ
լսեց որ դուռը սաստկութեամբ կը զարնեն .
կարծելով որ իր մարդիկները ըլլան բացաւ .
բայց ինչ տեսնայ խել մը զինեալ սրիկայներ
չորս դին պատեցին ու բռնութեամբ կ'ու-
զէին իր ունեցած ոսկին և սրբազան անօթ-
ները : Ֆէլիչէն առաւ ստոլին վրայէն սկի-
հը ու թևին տակը ծածկեց որպէս զի չըլ-
լայ որ ձեռքերնին իյնալով պղծի անօթը :
Ըս անզգամներէն մէկը առաջ նետուե-

ցաւ ըսելով բռնեցէք դուք և ես անոր
ձեռքէն կը յափշտակեմ սկիհը . և դանա-
կը կուրծքին վրայ դնելով երեսն ՚ի վեր կը
պօռար , Տօր ինծի ան սկիհը ապա թէ ոչ
կը մեռնիս , իսկ Ֆէլիչէն աւելի ուժով
սխմելով սկիհը պօռաց . զարկ :

Ֆէլիչէին աս արիական դիմադրութիւ-
նը չափէն եւել զարմացուց սրիկայները ,
անանկ որ կանկ առին կեցան , ու չէին
համարձակեր իրենց սրբապիղծ ձեռքերը
ան քաջասիրտ առաքինւոյն մօտեցնել : Ի-
րեն բարձր հասակը ահաւոր նայուածքը և
սրբազան զգեստները զիրենք վերջի աստի-
ճանի պատկառեցուցին : Այն եղևոնա-
գործներէն մէկը միայն յանդգնեցաւ ան-
վայել խօսքեր բերնէն հանել , և գաշոյնը
ձեռքը հայհոյութիւններ ընելով կը յանդի-
մանէր իր ընկերաց վատասրտութիւնը :
Ֆէլիչէն մէյ՛մը նայեցաւ եղևոնագործին
երեսը և ճանչցաւ որ Ռեոնարդոսն էր : —
Ահա , ըսաւ , ի՞նչպէս պակասութենէ պա-
կասութիւն , յանցանքէ յանցանք իյնալով
անսպիտանութեան ծայրը հասեր ես տեսար
հիմա մեր հասուց զքեզ կրօնքը բանի տեղ
չդնելդ . դու փախեր ես ան ապաստանա-

բանէն որ քեզի համար գտեր էի որպէս զի
քու գէշ ախտերէդ հեռանաս ուզես չու-
զես . քու գէշութիւններդ քեզի կախադանք
պատրաստեցին , և ինծի ուրիշ բան չմնար
բայց եթէ մէկ խօսքով զքեզ կախել տալ :

Ըն աստիճան սարսափ մը սլատեց Տեո-
նարդոսին վրայ որ և ոչ համարձակեցաւ
աչոճները վեր վերցընել ու Ֆէլիչէին վրայ
նայիլ : Իր մեղսակից ընկերները յարձակե-
ցան վրան ու յափշտակեցին ձեռքի դաշոյ-
նը որով զինեալ էր . սկսան ամբաստանել
զինչը Ֆէլիչէին առջև թէ ինչպէս իր չար
ու նենգաւոր խորհուրդներովը համոզեր էր
զիրենք աս անօրէնութիւնը գործելու : Ըն-
կան Ֆէլիչէին ոտքը ու թողութիւն խըն-
գրեցին զոր սպաննելու համար եկեր էին :

Ֆէլիչէն ցաւած սրտով մը նայեցաւ ան
ողորմելիներուն վրայ որ ոտքը ընկեր էին՝ և
տեսնելով անոնց զղջումը սիրտը ելած ը-
սաւ : — Որչափ որ մեծ է ձեր յանցանքը
այնչափ ալ Ըստուծոյ ողորմութիւնը անբաւ
է , և որովհետև թշուառութիւնը ստիպեց
զձեզ որ աս անօրէնութեան ձեռք վարկիք ,
ահաւաստիկ ձեզի ստակ . աս սեսլուի գրա-
ւական ու նշան մը ձեր անկեղծ զղջմանը .

աս ըսելով՝ ձգեց անոնց առջին քսակը , և
խօսքը Տեոնարդոսին դարձնելով ըսաւ ։

— Չիմ ուզեր հարցնել թէ ի՞նչ պատ-
ճառով դու ինձի թշնամի եղեր ես . և
մեծապէս շնորհակալ կ'ըլլամ Աստուծոյ
որ ինձի ասանկ առիթ մը տուաւ կերպով
մը փոխարէն ընելու քու բարի հայրենակ-
ցայդ ինձի բրած այնչափ բարխրներնուն ,
որ տղայութեանս ատեն ամենայն խնամքով
հիւրընկալեցին զիս . և դու անոնց դաւա-
ռակիցը մի վախնար , Ֆէլիչէն վրէժ չկրն-
դրեր ։ — Փախիր քանի որ քու յանցանքդ
տէրութիւնը չէ իմացած և ապահով եղիր
որ ես կը ներեմ քեզի ։ Ազատել աւազակը
'ի մահուանէ խստութեան տեղ քաղցրու-
թիւն բանեցնել , վրէժ խնդրել բարիք հա-
տուցանելով . ահա աս եղաւ աս սքանչելի
բաճանային յիշատակի արժանի օրինա-
կը ։

Արբոր աս բարեգործութեան համբար
Վաղղիացւոց թագաւորին տկանջը հա-
սաւ , զինքը ողորմաբաշխ անուանեց իրեն ։
Հազիւ թէ իրեն առաքինութեանցը հա-
մար աս նոր ստացած պատուոյն համբար
բաղքին մէջ տարածուեցաւ , ամէնքը ե-

կան և անկեղծ սրտով շնորհաւորութիւնս
նին կրնէին :

Իսկ ինքը մէկէն ճամբայ ելաւ , և շուտ
մը յորենայ գաւառը անցնելով հասաւ
Գաղղիոյ փառաւոր մայրաքաղաքը . հոն
տեսնալով քաղքին շէնքերուն մեծութիւնը ,
և յիշատակարաններուն գեղեցկութիւնը
զարմացաւ . բայց որչափ առաջ կ'երթար
այնչափ սիրտը կը մշտանար տեսնալով մէկ
կողմանէ շատ խեղճութիւններ և մէկալ
կողմանէ սպալատներու մեծագործ շքեղու-
թիւնը և բազմութեան ծառայից շոայլու-
թիւնը :

Բարեգործելու անյազ փափաքը որ միշտ
իրեն գործոց նպատակն էր իրեն աչքին
առջևը ոչնչացուցին աս ամենամեծ քաղ-
քին հրաշալիքը : Ֆէլիչէն աս նոր սրաշ-
տօնիս մէջ խիստ շատ ողորմութիւն բաժ-
նել տուաւ թագաւորին . բոլոր իր կեանքը
թշուառացելոյ համար նուիրեց և ինչ որ
ունէր ամէնքն ալ անոնց համար կը գոր-
ծածէր : Ան եկեղեցին ուր որ Ֆէլիչէն կը
քարոզէր Աստուծոյ խօսքը և կրօնքի մե-
ծամեծ ճշմարտութիւնները , միշտ բազ-
մութեամբ մարդկան լցուած էր : Ամէնքն

ալ իրեն քարոզները սիրով մտիկ կընէին .
հոն հարուստները դաս կառնէին թէ ինչ
պէս մարդասէր ու ողորմած ըլլալու է .
աղքատները լաւագոյն վիճակի մը յոյս
կունենային . իշխանները շափաւոր ըլլալ
կը սորվէին . այսպէս Ֆէլիչէին ճարտա-
ւանութիւնը ամենուն սիրաբը կը գրաւէր :

Մէկ եպիսկոպոսարան մը պարասպ մնաց .
և Փարիզու արքեպիսկոպոսը առաջարկեց
Ֆէլիչէն . շուտ մը հռովմայ աթոռը և
Գաղղիոյ արքունիքը հաստատեցին արքե-
պիսկոպոսին աս ընտրութիւնը . թագաւորը
իր ողորմաբաշխ Ֆէլիչէին անձամբ իմա-
ցուց եկեղեցական աս բարձր աստիճանիս
ընտրութիւնը : Բայց Ֆէլիչէն որովհետև
առաքինի ու խոնարհ էր , անոր համար
հրաժարեցաւ իր վրայ արժանաւորութիւն
մը շտեմնալով աս պաշտօնիս . միանգա-
մայն մեծապէս տհաճութիւն կը ցուցնէր
թագաւորին քովէն բաժնուելուն համար :
Բայց թագաւորը խորհուրդ տուաւ իրեն
կէս մը եպիսկոպոսութեան պաշտօնին և
կէս մ'ալ ողորմաբաշխութեան պարտքերը
կատարելու համար ժամանակը բաժնէ . և
խօսքը լմնցուց քաղցրութեամբ ըսելով : —

Օքեզ սիրով պարգև կ'ընեմ՝ քու թէ՛միդ . նայէ որ առաջ տանիս քու պաշտամանդ մէջ ամենուն օրինակ ըլլալու փոյթդ ան ներողամիտ զիջողութեամբ , եղբայրսիրու թեամբ ու անստգիւտ առաքինութիւններով որոնց համար միայն կը տրուին եկեղեցական ասանկ բարձր աստիճանները . թագաւորին շնորհած պատիւները Փարիզու արքեպիսկոպոսին ձեռքովը տրուեցաւ Ֆէլիչէին որ իր պաշտպաններուն պէտք եղած շնորհակալութիւնը ընելէն ետքը , արքունական ճախութիւնները թողուց և ճամբայ ելաւ իր եպիսկոպոսական թէ՛մը երթալու . անցաւ հոֆէն դաւառը և հասաւ իր իշխանութեան տեղը : Իրեն աստիճանին համեմատ մեծ պատուով ընդունեցաւ . բոլոր իշխանները քաղքին դուռը եկեր էին զինքը ընդունելու համար և իրեն աս մուտքն կարծես թէ կատարեալ յաղթանակ մըն էր : Իսկ բնակիչները մեծասլէս ուրախացեր էին ասանկ առաքինի մարդ մը իրենց եպիսկոպոս ունենալնուն համար . որ իրեն ունեցած առաքինութեանց ու կատարելութեանցը համար միայն արժանի եղեր էր աս պաշտօնին :

Ըստ նոր եպիսկոպոսին կենաց ընթացքը
ամենեւին նոյն էր, ինչ որ ժողովրդապե-
տութեան ատենն էր. իր բազմամիւ ծա-
ռայները բնաւ մէկու մը արգելք չէին ըլլար
իրեն մօտենալու. անխտիր իր քովը կրնար
երթալ աղքատ քաղաքացին ինչպէս հա-
րուստ կալուածատէր մը կամ տէրութեան
պաշտօնատէր մը. զեղխութեան կամ փա-
ռասիրութեան նշան մը վրան չէր երևնար.
սեղանը չափաւոր էր, ծառայները անզարդ.
իր զգեստը աղքատին. և իր ամէն կերպը
հին եկեղեցւոյ սուրբ հարքը յիշեցնել կու-
տար, երբ նշանաւոր կը լլային առաքեալ-
ները՝ միայն իրենց գթութեամբն և անխոնջ
եղբայրսիրութեամբը :

Թէ որ մէկը բանի մը վրայ իրեն կար-
ծիքը հարցընելու ըլլար, անանկ ոգւով
կաշխատէր որ արդարութեան կողմը զօ-
րանայ : Դամանակը կանցընէր իր սրբա-
զան պարտքերը և արքունեաց մէջ ունեցած
պաշտօնը կատարելու համար. և թէ որ
հարկ ըլլար իր աթոռէն հեռանալ քիչ մը
ատեն, մեծ ցաւ կը պատճառէր բոլոր ժո-
ղովրդեան :

ԳԼՈՒԽ Ը .

Ահարար Բարեգործուքիւն :

ՖԵԼԻՉԻՆ՝ ինչպէս որ յայտնի է ուրիշ բանի չէր փափաքէր բայց եթէ օգտակար ըլլալ իր նմանեացը . և ահա աս փափաքը կատարուեցաւ , ու ինքզինքը նուիրեց անոնց համար . վասն զի երկու տարի հանգիստ անցնելէն ետքը անանկ դժբախդ դիպուած մը հանդիպեցաւ որ իրեն առաքինութիւնը նոր լուսով մը փայլեցուց :

Փոխադրական հիւանդութիւն մը ընկաւ իր թէմին քաղաքներէն մէկուն մէջ . և քիչ օրուան մէջ շատ մարդ մեռուց : Բարի եպիսկոպոսը շուտ մը թողուց իրեն պաշտօնը և գնաց օգնելու աս խեղճերուն . բժիշկները հարկաւոր սեպեցին որ հիւանդները ապականեալ քաղքէն հեռանան թէ որ կ'ուզեն բժշկիլ . Ֆելիչէն հրամայեց որ դաշտերու մէջ վրաններ շինուին զիրենք ընդունելու

Համար . ու ինքը անձամբ գլուխ կեցած իր ներկայութեամբը ամենուն եռանդը կը վառէր աշխատելու : Քիչ օրուան մէջ ամէն բան պատրաստուեցաւ հիւանդները ընդունելու չափ . Ֆէլիչէն աղականեալ քաղաքը չժողուց , ինչուան որ ամէնքը վրաններուն մէջ չի փոխադրուեցան , ու ինքը անոնց հետ էր , առանց մտիկ ընելու բժիշկներուն ազդարարութեանը . որոնք կը սարսափէին տեսնելով թէ ինչ մեծ վտանգի մէջ էր ասանկ անգին կեանք մը . բայց ճար մը չէին կրնար ընել զինքը ետ կեցընելու անանկ մէկ գործողութենէ : մը որ ինքը իրեն պարտք կը համարէր : Արաններուն չորս դին պահապաններ կեցուցին որ մօտի տեղերուն հաղորդակցութիւնը կըտրէին : Ֆէլիչէն ունեցածը չունեցածը և ինչ որ ձեռքը անցնէր ամէնքն ալ առ խեղճ ժողովուրդեան ապրուստին համար կը գործածէր : Ամենայն յանձն առած պարտքերուն ալ կը հասնէր . հողեւարքներուն քովէն չէր հեռանար ինչուան որ չքաղցրացնէր անոնց կենացը վերջի վայրկեանները հաւատոյ սուրբ խորհուրդներով . առողջութեան ժողովք մը հաստատեր էր , ուր կերթար միշտ խոր-

հարդ ընելու , թէ ի՞նչ օգնութիւններ կըր-
նան ճարել ան բազմաթիւ ժողովրդեան ո-
րոնք լեցուեր էին՝ լաթեղէն ծածկոյթներու
տակ և ամէն կողմանէ արևուն այրող ճա-
ռագայթները ներս մտնելով հիւանդութիւն-
նին կը սաստկացնէր և կեանքերնին եւելի
վտանգի մէջ կը ձգէր : Բայց իրենց եպիս-
կոպոսին ազնուական օրինակը , որ բանի
տեղ չէր դնէր փոխադրական հիւանդու-
թիւնը , և աչքին չէր երևնար իր մնասը ,
ուրիշներուն համար աշխատելու ատեն , ո-
րով ամենուն սիրտ և արիւթիւն տուաւ
իր օրինակին հետևելու :

Հիւանդութիւնը սկսաւ կամաց կամաց
նուազիկ բժշկական արհեստին այնչափ
խնամքովը . բայց կերակուրնին պակսեցաւ
և որոնք ու մահուանէ ազատեր էին , անօ-
թութենէ մեռնելու վտանգի մէջ էին , թէ
որ աս բարի եպիսկոպոսը չհոգար ամէն
բան : Իրեն հրամանաւը ամէն ունեցածը
ծախուեցան և ան տտակով հոգաց ասոնց
ուտելիքը . բայց աս ալ բաւական չըլա-
լով շրջաբերական թուղթ մը հանեց բոլոր
իր թէմին մէջէն ողորմութիւն ժողկելու :
Իր գովելի փափաքանացը հասաւ . Գաղ-

ղից ամէն քաղաքներէն առատ ողորմութիւն ժողովուեցան ՚ի նպատտ աս գրծ քաղղներուն : Թագաւորը և իրեն բարեպաշտ ընտանիքը՝ որ ամենեւին առիթ մը չէին փախցնել խեղճերուն և կարօտելոց օգնութիւն հասնելու, հարուստ պարզէներ խաւրեցին իրեն : Այս ամէն նպաստները խեղճ ժողովրդեան կարօտութիւնը լեցնելու բաւական եղան, որոնք չէին դադրէր զԱստուած օրհնելէն որ ասանկ հրեշտակ մը խրկեց զիրենք ազատելու :

Իրիկուն մը Ֆելիչէն այց ելն էր դատին ան կողմերը ուր հիւանդութիւնը աւելի սաստիկ եղած էր, և շատ հիւանդներ դեռ վտանգէն չէին ազատած . երբոր կը դառնար ողորմելի մարդ մը գիւմացը ելլալ, որ երեսէն կերեցրնէր թէ ծանր և երկար հիւանդութեանց վշտեր քաշած էր . մարմինը վատուժցած, երեսին գոյնը դեղնած ու խեղճ նայուածքը կը ցուցնէին թէ հիւանդութենէ նոր եղած պիտի ըլլար : Աս մարդս մօտեցաւ իրեն, բարձր ձայնով աղաղակեց :

— Հիմա կը մեռնի, ահա կը մեռնի :

— Ո՛վ է մեռնողը .

— Ագաթան, Ագաթան, ա՛հ, տէր,
խալըսէ՛ խեղճը :

Աս ըսելով ուղորմելին վաղեց Ապիսկո-
պոսին առջևէն՝ ցուցրնելով անոր վրան մը :
Ֆէլիչէն փութաց մտաւ ներս և տեսաւ
աղջիկ մը որուն աչքերը գոցուած էին ու
երակը անշարժ . իր հետը եկող բժիշկները,
փութացին օգնութիւն մը ընելու, բայց եր-
կար ատեն զգայութիւնը վրան չգալով ստի-
պուեցան եւելի զօրաւոր դեղեր ՚ի գործ
դնելու որպէս զի խելաբերեն խեղճը : Աս
ցաւալի գործողութեանց ատեն անկողնոյն
վարի կողմէն հառաչանաց ձայներ կը
լսուէր . տեսաւ եպիսկոպոսը որ զինքը հոն
բերող մարդն էր, երեսին վրայ գետինը
փռուած եռանդագին աղօթք կրնէր առ
Աստուած, որպէս զի առողջութիւն սլար-
գւէ թշուառ կնիկանը : Աս սրտաշարժ տե-
սարանէն գուշակեց Ֆէլիչէն մարդուն սրը-
տին աղէկութիւնը, և չհեռացաւ ամենեին
անոնց քովէն, ինչուան որ խեղճ հիւանդը
վտանգէն չազատեցաւ . ու մինչև անոր
կատարեալ առողջութեան ատենը ամէն օր
կը հանդիպէր տեսնելու թէ արդե՞օք իր
կարգաւորութիւնները աղէկ կը կատա-

րուին . և այսպէս իրեն մեծ խնամքովը քիչ
ատենուան մէջ բողոքովին առողջացաւ խեղճ
աղջիկը :

Օր մը այս աղջիկը յայտնեց իր երախտագիտութիւնը ըսելով : **Թէ որ գիտնայ իք , սրբազան տէր , որ անանկ անձ մը ազատեցիք որ ամենեին արժանի չէր ձեր երախտեացը , թերևս կը զղջայիք այնչափ ըրած բարիքներնուդ վրայ :**

— **Աստուծոյ բարութիւնը անբաւ է , ինքը միայն կրնայ փրկել զձեզ ձեր ամէն մեղքերէն :**

— **Յիրաւի շատ մեծ է :**

— **Քաջալերուէ ուրեմն աղջիկս և խընդրէ Աստուծոյ ողորմութիւնը .**

— **Քեզմէ ներումն կը խնդրեմ սրբազան տէր , որովհետև առանց անոր երկինքը ինծի թողութիւն չի տար . . .**

— **Աս չեմ գիտեր թէ դու ինձի վնաս մը ըրած ըլլաս .**

— **Աս ալ չեմ գիտեր .**

— **Ո՞վ է ուրեմն .**

— **Մէկ դժբաղդ մը , որուն խիղճը շատ կը տանջէ զինքը , առջի ըրած գէշութիւններուն համար , ուստի և ոչ կը համարձակի աչքիդ երևնալու :**

— Աղէկ բան չընե՛ր . ես ոչ երբէք ապաշխարող մը ետ ճամբեր եմ :

— Ա՛հ , տէ՛ր , ինքը խիստ յանցաւոր է , և դուն բարութեամբ արդէն անգամ մը ազատած ես զինքը մահուրնէ :

Աս միջոցին վրանին ներսի կողմէն մէկը դուրս ցատկեց , և եկաւ եպիսկոպոսին ոտքը ինկաւ . թէպէտ և հիւանդութենէն շատ փոփոխուած էր , բայց յայտնի եղաւ որ Յեռնարդոսն է . . : Քիչ մը ատեն լուծիւն մը տիրելէն վերջը , եպիսկոպոսը զինքը ոտք հանեց ու ըսաւ , — Թէորքու զոջումդ անկեղծ է , թէորք ուրբովն ետ կեցեր ես քու չար սկզբունքներէդ սրոնք զքեզ աս կորստեան ճամբան ձգեցին , կրոնաս ան ատեն ապահով ըլլալ իմ ձեռնատուութեանս :

— Քու բարութիւնդ , սրբազան տէ՛ր , կ'աւելցրնէ իմ խղճմտանքիս խայթը , և ոչ երբէք պիտի մոռնամ իմ ըրած անարժան գործքերս :

— Թող մէկդի ատանկ վշտացուցիչ յիշատակները , ու ըսէ ինծի թէ ինչ բանով կրնամ օգնել քեզի :

— Չեմ կրնար համարձակիլ խոստո

վանելու իմ վերջին յանցանքս . գիտեմ որ
քու նախանձայուզութիւնդ ոչ երբէք կը
ներէ ինձի աս աղջկան հետ սպարիլ :

— Ի՛նչ , քու ամուսինդ չէ :

— Չէ . բայց երբ կուզէինք պսակուիլ ,
տարափոխիկ ակտը վրայ գալով խոր-
հուրդնիս արգիլուեցաւ .

Աս ըսելով սկսաւ պատմել Բեռնարդոս
թէ ինքը ինչպէս աս որք աղջկկը Ագա-
թան՝ որ Փարիզու մէջ պտղածախ էր ,
գլխէ հաներ է , և մէկտեղ դարձեր են ա-
նոր հայրենիքը , հոն հասարակ պանդոկ
մը բացեր սկսեր են անիրաւ վաստակով
ապրելու : Ագաթան իր խղճմտանքէն տան-
ջուած անպաղար կըսէ եղեր թէ ան ամէն
վաստակնին պիտի կորսնցնեն մեծ դժբաղ-
դութեամբ մը : Այլ ասա փոխադրական
հիւանդութիւնը վրայ գալով՝ երկուքն ալ
կը բռնուին ու մահուան դռները կը հաս-
նին : Ան ատեն Բեռնարդոս զարհուրելով
Աստուծոյ աս ահաւոր պատիժէն , աչքը
կը բանայ կը տեսնէ իր մեծամեծ սխալ-
մունքներն ու զղջումի կուգայ :

Հոս Ագաթային հեծեծանքը ու լայր
Բեռնարդոսին խօսքը արգիլեցին , ու շար-

ժեյին եպիսկոպոսին սիրտը որ քաղցրու-
թեամբ ըսաւ իրեն :

— Մերմէ քու ցաւերդ դուսար իմ,
ամէն բանին ճար կ'ըլլայ . դուք դեռ տա-
րիքնիդ չէք առած , կրնաք ասկէց վերջը
նորէն լաւ անուն ունենալ ձեր քաղաքացեաց
դիմացը . և Աստուծմէ թողութիւն գտնել :
Դուք դարձիք առաքինութեան ճամբան ,
ես վրաս կ'առնեմ հոգալու ձեր օժիտը :

Աս խօսքերս ըսելով գնաց Ֆէլիչէն , և
թողուց զիրենք մեծ շիտթութեան ու զար-
մացման մէջ իր անփոփոխ բարերարու-
թեանցը համար , Աստուծոյ կամացը աս-
արժանաւոր թարգմանը :

Քանի մը օրէն ետքը եպիսկոպոսը օրհ-
նեց Յեռնարդոսի ամուսնութիւնը Ագա-
թային հետ . և կրօնքին շնորհքը մաքրեց
անոնց գայթակղական կենաց հետքերը :
Ֆէլիչէ սրտաշարժ յորդորակ մը խօսեցաւ
ունեցած պարտքերնուն վրայ և թէ ի՞նչ
խնամք պէտք էն ունենալ իրենց որդւոցը
վրայ երբոր ունենան : Արկու ամուսինները
խոստացան անկէ ետե քրիստոնէավայել և
կանոնաւորեալ կեանք մը անցնելով մոռ-
ցրնել տալու իրենց ըրած գէշութիւնները :

Բեռնարդոսի հին ատելութիւնը որ չէր մարած Ֆէլիչէին ըրած այնչափ աղէկութիւններովը, ալ չի կրցաւ գէժ դնել անոր բարութեան աս վերջի ապացուցին. որովհետև ինքը խալսեց Մգաթային կեանքը, և ան օժիտն որ իրենց պարգևեց, բաւական եղաւ իր ունեցած պարտքերն ու կորուստները լեցնելու :

Բեռնարդոս իր եռանդնոտ բնաւորութեամբը առջի գէշ բնաւորութենէն բոլորովին հակառակը փոխուեցաւ, ու յետին ատիճանի յարգութեամբ ու սիրով կապուեցաւ Ֆէլիչէին հետ, և իր ազնուական պաշտպանին սիրելի ըլլալու փափաքով փոխուեցաւ բոլորովին նոր մարդ մը եղաւ :

Ֆէլիչէին քովէն չէր բաժնուէր, ու իր երախտագիտութիւնը կը ցուցրնէր անոր ամէն հրամանները յօժարութեամբ և փութով կատարելով :

Ֆէլիչէն աս բարեյաջող փոփոխութիւնը տեսնալով կուրախանար և ամէն բան Մտտուծոյ փառացը կը նծայէր :

Բժիշկները մաքրել տուին քաղաքը և ժողովուրդը խուճն բազմութեամբ ներս մտաւ, որոնց ընկերեցաւ Ֆէլիչէն. հոն

ներկայ գտնուեցաւ իրենց եղած պարզեալ
բաշխութեանը . ետքը խմացուց թէ ալ իրեն
օգնութեանը կարօտութիւն մը չունին և
թէ կը թողու զիրենք : Այս խօսքերուն
բոլոր ժողովուրդը ոտքը ինկած կը խըն-
դրէին իր սուրբ օրհնութիւնը , իբրև իր
վերջին բարեբարութիւնը : Ֆէլիչէն մաղ-
թեց անոնց երկնքի պաշտպանութիւնը , և
բաժնուեցաւ իրենցմէ , իր հետը տանելով
անոնց սէրը և օրհնութիւնը :

ԳԼՈՒԽ Թ .

Երասխտագիտոռքիւն :

(Անակնկալ դարձ) :

ԱԿՍ գիշեր եղեր էր , մէյմ' ալ Յեռնարդոս սղտի կասոյց մը ձեռքը առած մօտեցաւ իր կնոջը , ու ըսաւ անոր . Պիտի թողում գրեզ Ագաթա . մնաս բարով :

— Ո՛ւր կ'երթաս :

— Իմ եպիսկոպոսիս հետ . ես զինքը ըսկը ձանձնամ . Ժողովրդեան սիրտը տակն ու վրայ չընկու համար , գուցէ առանց բան մը ըսելու քաղաքը թողու երթայ , ուստի կուզեմ իրեն ուղղեցոյց ըլլալ և ծառայել :

— Ի՞նչ մի՞թէ եպիսկոպոսը քեզի կարօտ է . չունի՞ ինքը իր կտուքը ու ծառայները .

— Մտիկ ըրէ Ագաթա , ծածուկ բան մը ունիմ ըսելու քեզի . գիտեմ որ ինքք բոլոր ունեցածը ծախսեր է՝ մեզի օգնելու և կերակուր ճարելու համար . իր կահ կարասիքք , իր ձիերը , ոսկիէ խաչք , ինչուան նաև իր եպիսկոպոսական մատնիկն ալ :

— Ա՛հ , աս ի՛նչ ազնիւ անձն է , ըսաւ Ագաթա , իրաւցրնէ կրնայ ըսուիլ Աստուծոյ ճշմարիտ պաշտօնեան . գնա՛ Քեոնարդոս մի թողուր զինքը , և զո՛հէ քու կեանքդ անոր կեանքը պաշտպանելու համար թէ որ հարկաւոր ըլլայ . ես կը մխիթարուիմ մըտածելով որ դուն ասանկ մէկ սուրբ սլարաք մը կը կատարես :

Ագաթան վազեց երկանը ճիտը պըլլուեցաւ , ետքը գնաց խանութին դուռը բացաւ ճամբան ցուցրնելու համար ուսկից որ պիտի երթար : — Ա՛յ զէ շուտով , գնա , ըսաւ , թէ որ իրեն հասնիս մեծապէս կը արտմիմ :

Քեոնարդոս չի խաբուեցաւ՝ գնաց գտաւ Ֆէլիչէն որ նոր ճամբայ կըլելու վրայ էր . անանկ մեծ վերարկույով մը ծածկուած էր որ բնաւ չէր երևնար թէ իր աստիճանիկն դարդերէն ու զգեստներէն մերկացած էր .

Բեռնարդոս մտննալով հրաման խնդրեց ընկերելու իրեն :

Ֆէլիչէն կաշխատէր համեզելու զինքը որ ետ կենայ ատ ծառայութենէն , բայց ան այնչափ ետեէ ինկաւ որ բարի եպիսկոպոսը , ստիպուեցաւ զիջանելու անոր աղաչանացը . և երկուքը մէկտեղ ճամբայ ելան : Ահա աս կերպով Ֆէլիչէն թողուց լռիկ մնջիկ ան քաղաքը ուր այնչափ գեղեցիկ օրինակներ տուած էր իր մարդասէր խնամոցը . ճամբորդութեան մէջ Բեռնարդոս սկսաւ ցաւիլ Ֆէլիչէին վրայ թէ ինչպէս ասանկ ոտքով կը քալէր : Ապիսկոպոսը ժպտելով պատասխան տուաւ :

Ար յիշես արդեօք Բեռնարդոս , ան առաջին ճամբորդութիւնը որ մէկտեղ ըրինք :

— Ահ , սրբազան տէր , որչափ տարբեր է աս անկէ . հրամանքդ ան ատենը դեռ չէիր ընդունած ան մեծամեծ պատիւները , որոնց քու առաքինութեամբդ արժանի եղար հիմայ :

— Այ , բայց ան պատիւները ինձի մույնեղ շտուին ոտքով քալելու սովորութիւնս :

— Սակայն ի՞նչպէս կը լլայ որ եպիսկոպոս մը այսպէս ոտքով քալէ իբրև հասարակ մարդ մը :

— Այլիսկոպոս մը՝ իր ըրած աղէկութիւնովը միայն պէտք է որոշուի ուրիշ մարդիկնե՞րէն :

— Ե՛հ տէր, դուն կրնաս պարծիլ քու պարտքերդ աղէկ կատարելուդ համար . թէ որ բոլոր աշխարհք այսպէս իր պարտքը աղէկ կատարէր, աշխարհքիս գործողութիւնը՝ հիմակուանէն շատ աւելի աղէկ առաջ կերթար :

— Իմ տեղս ով որ ըլլար, հարկաւ իմ ըրածիս պէս պիտի ըներ :

— Պատասխանեց Յեռնարդոս ինչ որ կ'ուզես ըսէ, ես կը պնդեմ, որ տասը հազար հոգիէն և ոչ մէկը կրնայ գտնուիլ որ ծախած ըլլայ իր կահկարասիքը ու իր սրբազան զարդերը :

— Ի՞նչ կ'ըսես Յեռնարդոս :

— Մի բարկանաք սրբազան տէր, որ հրաժանեցնենուդ գաղտնիքը իմացուեր է . բայց սաոյգ գիտեմ որ դուք ամէն բան զոհեցիք մեզի օգնելու համար :

— Կը զարմանամ թէ ինչպէս ասանկ

մարդուս բնական իր մէկ պարտքը՝ իբրև մեծ բան մը ամէն տեղ հռչակուեր է: Այսպէս քեզի բնաւ չխօսիլ աս բանիս վրայ:

— Ահ, սրբազան տէր, շատ դժուար կուգայ ինձի աս բանիս մէջ ձեզի հնազանդիլը . ինչպէս կրնամ զսպել իմ սիրտս և լռել երախտադիտութիւնս ու մեծ զարմանքս, որ ձեր բարութեամբը ինձի սէս ողորմելի մարդուն սիրտը գրաւեցիք: Աս ամէն բանի մէջ պարտրկան եմ հրամանոցդ . առանց քեզի դեռ ինչուան հիմայ ես մէկ դատարկաշրջիկ մարդ մը սխտի ըլլայի տեսակ տեսակ ամօթալի ախտերու գերի, դու զիս լուսաւորեցիր ձանչնալու իմ պարտքերս . քեզմով ծագեց իմ սիրտս նորէն դառնալուան իմատուն սկզբանցը, որոնցմով միայն կրնայ մարդս երջանիկ ըլլալ: Աւ հիմա հրամանքիդ ինչպէս կուզէք որ ես ծածկեմ աս ամէն գիացած բաներս . . . Այ, աս հրամանը ինձի շատ ծանր է:

— Մէկ դի թող Տեճնարդոս աս տխուր մտածութիւնները . և մի մոռնար բնաւ, թէ ան առաքիլութիւնն է միայն անսխալ ու ապահով որ շատ փորձերով հաստատուած է:

— Քուկդ փորձի կարտուածիւն չունի :

— Բայց ո՞վ կրնայ ապագային վրայ
վստահ ըլլալ :

— Հրամանքդ , սրբազան Տէր .

Այսպիսի խօսքերով Բեռնարդոս կը
ջանար զբաղեցնել Ապիսկոպոսը ճամբուն
երկայնութիւնը շիմանալու համար : Վեր-
ջապէս երկու երեք օր ճամբայ ընդէն ետքը
հասան եպիսկոպոսանիստ քաղքին դրանը
քով՝ փոշիի ու քրտինքի մէջ թաթխած :
Ֆէլիչէն գիշերուան մութուն սպասեց որ
իր պաշտօր մտնայ . բայց իր մարդիկը տես-
նելով զինքը անանկ փոշոտած կերպարան-
քով ու լաթերով չճանչցան ու չէին թո-
ղուր որ ներս մտնայ , և դռները կը գոցե-
ին անօր երեսին : Ան ատեն պոռսլով
մը ըսաւ Բեռնարդոս , — Ինչո՞ւ չէք թո-
ղուր որ իր պաշտօր մտնայ առ գթութեան
հրեշտակը որ ամէն բան զոհեց ամբողջ ժո-
ղովուրդ մը փրկելու համար : Ի՞նչպէս չէք
ճանչնար տերանց մէջ ամենէն առաքինին ,
գուցէ այս մի միայն մնացած զգեստովը
ծածկուած ըլլալուն համար . Աս ըսելով
մէկդի առաւ Բեռնարդոս անօր վրայի վե-
րարկուն և յայտնուեցաւ ան ազնիւ անձը :

Իր հաւատարիմ ծառայները մէկէն ոտքը
ընկան թողութիւն խնդրելով . քաղցրու-
թեամբ մը զիրենք ոտք հանեց Ֆէլիչէն . և
ինքը փութաց գլուխը բարձին դնելով քիչ
մը զօրանալու : Քանի մը օր հանգչելէն
ետքը , Ֆէլիչէն նորէն ձեռք զարկաւ իր
առաքելական սլաշտօնին , և ընդունեցաւ
քաղքին ամէն սլաշտօնակալաց խնդակցու-
թիւնը , որոնք կը փութային երախտագի-
տութիւննին յայտնելու որ բոլոր բնակչաց
սիրտը յափշտակեր էր այնչափ վսեմ առա-
քինութիւններով : Ֆէլիչէն անանկ սըր-
տաշարժ և սլարզ կերպով մը սլատասխա-
նեց , որով եւելի արդիւնաւոր եղան իրեն բա-
րեզործութիւնները և կը զարմացնէր զա-
մէնքն ալ իր անսխրով հաստատութեանը
վրայ առաքինութեան ճամբուն մէջ :

Իրիկուն մը երբոր առ բարի եպիսկոպո-
սը ծածուկ ողորմութիւն բաժնեղէն կը
դառնար , դիմացը ելաւ իրեն եկեղեցւոյ
քահանայներէն մէկը . որ հրաման խնդրեց
մէկ տեղ երթալու ինչուան իր սլաշատը .
ընդունեցաւ Ֆէլիչէն անօր խնդիրքը , և
երկուքը մէկտեղ խօսակցելով տուն կը դառ-
նային . ան միջոցին մուրացկան մը մօտեցաւ

ողորմութիւն խնդրեց, Ֆէլիչէն կեցաւ որ ստակ տայ անոր. բայց իր ընկերը թեւէն բռնելով արգելեց ըսելով:

— Գիտէք հայր սուրբ ո՞րու ողորմութիւն կուտաք. պատասխան տուաւ եպիսկոպոսը, — Աղքատի մը:

— Այո՛, բայց Հրեայ աղքատի մը:

— Իրաւ՝ Հրեայ է. աս ըսելով կրկնապատիկ ողորմութիւն տուաւ, ու ըսաւ,

— Ա՛ռ բարեկամ. ասով պիտի ստիպուիս աղօթելու քրիստոնէից համար:

— Այ՛նք կասկածիր սրբազան Տէր որ ձեր այս անտարբերութիւնը ուշացնէ խելմը մարդկանց դարձը. կրնար ըլլալ որ ասոնցմէ մէկը խեղճութենէ ստիպուած գար ու մեր սուրբ եկեղեցնայ գիրկը իյնար:

— Թէ որ Աստուած ուզէ, անիկայ դարձեալ կուգայ. բայց համոզուելով պէտք է որ գայ չէ թէ սովէ ստիպուելով. կուզէ մեր երկնային վարդապետը որ զմեզ նուիրենք իրեն:

Աս խօսակցութենէս ետքը Ֆէլիչէն մնաս բարով ըսաւ այս մեծամեծ երեակայութիւններով բռնկած պատանւոյն, մտաւ իր

պալատը, ու տեսաւ որ Ազաթան վազելով
դիմացը ելաւ ու կրտէր :

— Ա՛հ, սրբազան տէր, ինչ երջանկու-
թիւն է մեզի որ այնչափ աշխատանքէդ ե-
տե նորէն զքեզ ողջ ու առողջ կը տեսնանք:

— Հորհակալ եմ դուստր իմ. բայց
աս ինչ նոր բան է որ զքեզ աս քաղաքս կը
տեսնամ: Միթէ նորէն տարափոխիկ հի-
ւանդութիւնը սկսաւ :

Ըէ սրբազան Տէր, փառք Աստուծոյ
ամէն բան աղէկ է. բայց Յեռնարդոս
գրեց ինծի որ ծախեմ շուտով մեր վաճա-
ռատունը, որսէս զի կարենանք գալ ու
բնակիլ ան քաղաքը ուր կը բնակի մեր
պաշտպանը. վասն զի ինչպէս յայտնի է
երկաթէ շինած չէ մարմիննիս. վերջապէս
թէ որ հրամանքնիդ ալ հիւանդանալու ըլ-
լաք, մենք երկուքնիս պատրաստ ենք ա-
մենայն ծառայութիւն ընելու ձեզի :

— Բարեպաշտօն տիկին, իմ առողջու-
թիւնս անանկ կատարեալ է, որ կը յու-
սամ երկար ատեն ձեր խնամոցը կարօտու-
թիւն չունենալ, բայց ես կը ճանչնամ ձեր
ինծի համար ըրած զոհը, որուն երախտա-
գէտ պէտք է ըլլամ միշտ :

— Մի ըսեր ատ խօսքը հայր սուրբ .
Միժէ մենք շահու համար եկած ենք
հոս :

— Չէ Ագաթա , ինծմէ շատ հեռու է
ատանկ բան մտածելը ձեր ազնիւ սրտին
վրայ . բայց սէտք է որ դուք վնաս մը չի
բաշէք աս փոխադրութեան պատճառաւ :

Երկրորդ օրը Ֆելիչէն կանչել տուաւ
Քեռնարդուսը և ըսաւ .

— Չեր իմ՝ վրաս ցրցուցած սէրը վար-
ձատրութեան արժանի է . ես կը փափա-
քիմ որ ազատ ու երջանիկ կեանք մը ան-
ցրնէք : Փնտէ հոս մօտիկները , տես ծա-
խու կալուածք մը կայ , ատ խանութէն
շատ աւելի աղէկ է ձեզի համար :

— Արդէն մտածեր էի ես ալ ասոր
վրայ . սակայն հարկաւոր եղած ստակը
չունիմ :

— Ետևէ եղիր տեղեկանալու :

— Ահաւասիկ ծախու է՝ ճերմակ կա-
շուած ըսուածը . բայց շատ սուղ է :

— Արջափ ստակ կը պակսի :

— Վեց հազար ֆրանք :

— Ես կու տամ ձեզի , և թէ որ ասկէ
վերջն ալ գոհ ըլլամ ձեզմէ ինչպէս որ եմ

Հիմայ, ուրիշ նոր բարիքներ ալ աւելցնելու
անհոգ չեմ ըլլար :

— Ահ սրբազան տէր, ինչպէս պիտի
կարենամ փոխարինել ձեզի :

— Գնա Յեռնարդոս, և մի մունար
բնաւ որ աշխարհիս վրայ ամէն բարիք պար-
գեւորը Աստուած է, ուստի անոր միայն
պարտական ես երախտագէտ ըլլալ :

Յեռնարդոս վազեց աւետելու իր կնոջը
աս բարեբաղդութիւնը. որով ան ալ Յեռ-
նարդոսին ուրախութեանն և երախտագի-
տութեանը մասնակից եղաւ : Հուտ մը ծա-
խու առին կաշուածքը, և այս երկու ամու-
սիները գնացին շնորհակալ ըլլալու իրենց
վեհանձն պաշտպանին, որ քաջալերեց զի-
րենք միշտ արժանաւոր ըլլալու իրեն խնա-
մոց ալ, և հրաժարեցաւ աս խօսքերս ըսե-
լով. Ստեբրնէզ մի հանէք ամենեւին թէ
կայ Աստուած մը, և բնաւ մի տարակու-
սիք :

Տարի մը անցաւ և կարգէ դուրս յաջո-
ղութեամբ առաջ կ'երթար աս երկու ամու-
սիներուն դորձողութիւնը : Ազաթան սի-
րուն որդի մը ունեցաւ որով երջանկու-
թիւննին աւելցաւ և ամէն կողմանէ բաներ-

նին կը յաջողէր : Բեռնարդոս միշտ շնորհակալ կ'ըլլար Աստուծոյ պարգևած առատ բարեփնտրուն համար, և ստէպ կ'ըսէր թէ բնաւ այնպէս երջանիկ չէր եղած, ինչպէս դարձի դալէն ետքը :

ԳԼՈՒԽ Ժ .

Իր կեանքը ուղղելու և հասնել
գոհել :

ՄԵԼՈՒՄ ԲԻՍ յաջողութիւնները ինչ
պէս յայտնի է խախուտ և անհաստատ բա-
ներ են և շատ անգամ Մտուած ալ կը
թողու որ առաքինութիւնը ծանր փորձերու
տակ դրուի : Իրիկուն մը երբոր խաղաղու-
թեամբ կը հանդէսը Գիւլիէն , մէյմ՝ ալ
յանկարծ արթնցաւ զարհուրելի մըրիկով
մը . որոտման շառաչուունքը կը միանար ան
սարսափած ժողուրդեան աղաղակին հետ ,
որոնք բազմութեամբ այն գեղը կը վա-
զէին , ուր էր Ղեռնարգոսին տունը ու
կալուածը և կ'այրէր երկնքէն ինչո՛ւմ կրա-
կով : Ինչ մը բնակարաններու վրայ կայ-
ծակ զարկած էր , և կրակին բոցերը սաս-
տիկ քամիէ մղուելով կը սպառնային ամէն
բան մոխիր դարձնելու : Գիւլիէն իր գոհ-

րին գլուխ կեցած գնաց կրակին տեղը և հոն կրակը մարելու հրամաններ կուտար իր սովորական եռանդուն ոգւովը . բայց չկրօնալով դէմը առնել , քիչ վայրկենի մէջ ամբողջ գեղը կրակի մատնուեցաւ և բան մը չի կրցաւ դէմ դնել կրակին ուժգնութեանը . տուները փլան , նախիրները դաշտերու մէջ մոլորած ասդին անդին կը սլալալտէին , և իրենց ողորմագին բառաչը խեղճ գեղացոյ յուսահատութիւնը կ'աւելցնէր : Բոլոր գեղը ոչնչացաւ մոխիր և աւերակ դառնալով . աս աւերակներուս մէջէն ուրիշ բան չէր ըսուեր բայց եթէ յուսահատելոյ , վերաորելոյ , և հոգեարքներու ձայներ : Քիչէն ինքը զինքը ամենածանր վտանգի մէջ դնելով , առանց մտածելու իր անձը՝ բնակիչներէն խել մը մարդիկ ազատեց . մեծ վտանգ ու վախ կար , որ կրակը մերձակայ կալուածքներն ալ այրէ մըրկէ . Բեռնարդոսին երկիրներն ամենէն աւելի վտանգի մէջ էին . կրակը անանկ շուտով առաջ գնաց , որ Բեռնարդոսին ընտանեացը օգնելու համար , հարկ էր կիսայրեաց աւերակներէն անցնիլ երթալ :

Քիչէն շատ ստակ խորստացաւ ա-

նոնց որոնք որ յանձն առնեն փրկելու այն
դժբաղճ ընտանիքը . բայց բնաւ մէկը չու-
զեց իր կեանքը վտանգի մէջ դնել :

Աս բանս տեսնալով եպիսկոպոսը՝ միա-
ցող աւերակներուն մէջ նետուեցաւ , և իր
այս վեհանձն օրինակին հետեւեցան ուրիշ
երկու եկեղեցականներ ալ . հազարումէկ
վտանգներէ ետքը վերջապէս հասաւ Քեո-
նարդոսին կալուածը . ուր գտաւ Քեոնար-
դոսը կրակէ պաշարուած , ու խցի մը մէջ
փակուած . կրակը արդէն սկըսեր էր ներս
մտնել , և ՚ի զուր կը ջանար Քեոնարդոս
կնոջը օգնելու : Ֆէլիչէն իր ընկերներուն
օգնութեամբը բոլոր ընտանիքը կրակէն ա-
զատեց . ու երբոր Ագաթային զգայութիւնը
վրան եկաւ սկսաւ յուսահատաբար իր որ-
դին խնդրել : Արակին բոցը տանը պատու-
հաններէն ելալով յայտնի կ'իմացնէր որ
տանը կործանումը մօտ է : Բարի եպիս-
կոպոսը ցաւելով աս վշտացեալ մօրը խան-
դաղատանաց վրայ , շուտ մը նորէն կրա-
կին մէջէն անցնելով Քեոնարդոսին սու-
նը դարձաւ ու փնտուելով գտաւ տղան
որ օրորոցի մէջ քուն կ'ըլլար . առաւ իր
զիրկը և զգեստին մէկ ծայրուրը ծածկեց ,

ու ճամբայ կը փնտռէր դուրս ելլելու . բայց ժամանակը անցեր էր , կրակը չորս կողմը պատեց : Ան ատեն ցաթկեց կիսայրեաց գերանի մը վրայ . ու անշարժ կեցած աս խախուտ յենարանին վրայ , գէպ 'ի երկինք վերցուց տղան , կ'աղաչէր Աստուծոյ որ ազատէ խեղճը , ինչպէս փրկեր էր զինքը իր տղայութեան ատեն նմանօրինակ վրտան գէ մը :

Չուաններ նետեցին իրեն , բայց չի հասան : Սանդուխ մը կոթընցուցին տանը , որուն վրայ հազիւ թէ օտքը դրաւ և ահա տունը կործանեցաւ սաստիկ ձայնով մը . գերանը շէնքէն բաժնուեցաւ և վար իյնալու ատեն Ֆէլիչէին գլուխը վերաւորեց . բայց ինքը վերջի ճիգը թափելով տղան պրկէն չի ձգեց . և զգայութիւնը կորուսած գլտորեցաւ սանդուխին օտքին քով : Մէկէն հանեցին զինքը այն սոսկալի տեղէն և դրին կանաչազարդ բլրի մը վրայ . ժողովուրդը չորս դին առած կ'աղաչէր Աստուծոյ որ խեղճին օգնութեան հասնի : Տղան ազատելու համար ըրած ջանքը վախճանին հասաւ . բայց ինքը բոլորովին ուժէ ինկաւ : Վահայու հարուածով վերաւորեցաւ այս ազնիւ երկ-

նային զմահը և ամենուն աչքէն արցունքը
գետի պէս կը վազէր :

Ֆէլիչէն շարժմունք մը ցրցուց և ահա
խորին լուսթիւնը տիրեց, յուսահատու-
թեան աղաղակին տեղ, և ամէնքը կ'ուզէին
անոր վերջի խօսքերը լսել, ցած ձայնով մը
խնդրեց որ իր մարմինը փոխադրուի այն
գեղը ուր որ սարեր էր զինքը Աստուծոյ
ձեռքը տղայութեան ատենը, աս խօսքերէն
ետքը կլաւ՝ նստաւ, և զրուցեց .

— Բաղցր է ինձի աս մահս, որովհե-
տև ազատեցի աս զաւակը, ահա կը մեռ-
նիս՝ ձեզի համար սիրելի որդեակք իմ : Աւ
տեսնելով որ Բեռնարդոսը իր ոտքը ին-
կած կուլար, ըսաւ . Մխիթարէ զքեզ սի-
րելի, և թող որ աս յուսով մեռնիս, թէ՛
իմ յիշատակս պիտի քաջալերէ զքեզ մինչև
ետքը ազէկութեանդ մէջ մնալու :

Մոյն վայրկենին արևուն ճառագայթնե-
րէն ձևացած փառաւոր թագ մը պրսակեց
անոր զլուխը, ՚ի նշանակ իրեն սլատրաս-
տուած անմահութեանը, և հոգին երկրա-
ւոր ծանրութենէն ազատելով, թաւ իր
արարչին ծոցը :

Ֆէլիչէին մահը բոլոր իր ժողովրդեան

մեծ տրտմութիւն սպառճառեց . ամէնուն
աչքը սպտկառանքով մը այս բարերարու
թեան զոհին վրայ դարձած էր . իրեն սրը
բազան զգեստը , սլաշածնին վերաբերեալ
նշանները , կուրծքին վրայի ոսկեայ խաչը՝
և իրեն դիմաց սարգուծիւնը այնպէս կ'ե-
րկցնէր որ կարծես թէ անուշ քունով յա-
փրշտակուած ըլլար : Խեղ մը ատեն այն-
չափ սաստիկ էր ժողովրդեան ցաւը որ ե-
կեղեցին կը հնչէր յուսահատած ժողովրդ-
դեան աղաղակէն . կրակը մարելու համար
հարկաւոր աշխատութիւնները դադրեցան ,
բարի եպիսկոպոսին վերջի ծառայութեանը
հասնելու համար : Մարմինը զմոտեցին ու
շքեղազարդ անկողնոյ վրայ դրին 'ի յար-
զութիւն ժողովրդեան , և կը սպասէին թա-
գաւորական հրամանին՝ որուն ողորմեա-
բաշխն էր : Այս ազնիւ ինքնակալը չի կրը-
ցաւ արցունքը բռնել անանկ մարդու մը վրայ
որ իր փառաւոր ընթացքը կատարեր էր նե-
րողամիտ և անխօնջ բարեգործութեամբ :
Հրամայեց որ կատարուի անոր վերջի խն-
դիրքը ու փոխադրուի մարմինը իր սննդեան
զեղը . ու արքունի ծախքով մեծակառոյց
մահարձան մը շինուեցաւ մարմարիոնէ :

վրան փորուեցաւ իր առաքինական բարե-
գործութիւնը, եկեղեցական զգեստները հա-
գած ու ձեռքը տղան երկինք բարձրացու-
ցած, ու կրակին մէջ կը նետուի :

Փարիզու գղերէն քահանայից բազմու-
թիւնն եկաւ Ֆէլիչէին մարմնոյն յուղարկա-
ւորութեանը համար . հոյակապ կառքի մը
վրայ դրին տասանը որ սգոյ գորգերով
ծածկուած էր . սևով ծածկուած չորս նը-
ժոյգ ու զցունքներ գլուխնին խոթած կառ-
քը կը քաշէին, բայց անանկ վեհ քալուած
քով մը որ կարծես թէ կը հպարտանային
ասանկ սրտաշարժ տեսարանին հանդէսը
եւեցնելու համար ընտրուած ըլլալուն
վրայ : Իր եկեղեցական պաշտօնին նշան-
ները շիրմին վրայ դրուած էին : Հասան
յուղարկաւորները եկեղեցին և ըմնցաւ աս-
տուածային պաշտօնը . իսկ բնակիչները
լայով ետեէն վացին ինչուան քաղաքին
դուռը . հոն գետինը ինկած աս մարդասէր
հալուին մարմնոյն առջևը, կ'աղաչէին որ
իրենց համար բարեխօս ըլլայ առ Աստու-
ծոյ . և ամենեւին տեղերնէն չջարժեցան, ին-
չուան որ աչքերնէն աներևոյթ չեղաւ :

Գեղին բնակիչները, ուր Ֆէլիչէն ըն-

գուներ էր իր մանկութեան ատենը այն հիւրընկալութիւնը, ամէն օր կ'երթային բազմութեամբ եկեղեցին և գերեզմանին առջևը ինկած արտասուօք կ'աղաչէին Վաստուած անօր հոգւոյն հանգստեանը համար, որ իր սակաւօրեայ կենաց ընթացքին մէջ այնչափ սէր ցրցուցեր էր իրենց: Ֆէլիչէին բարերարութիւններովը իրենց գեղը մեծցաւ ու եկեղեցին զարդարուեցաւ գեղեցիկ նկարներով ու սրբազան հարուստ անօթներով: Իր ցաւալի մահուան լուրը ամէն բարեպաշտ ու կրօնասէր անձինքը տրտմեցուց, և ամէնքն ալ իրենց ցաւը կը յայտնէին այս անգարմաննելի կորուստին վրայ:

Սանգակներուն ձայնը յուղարկաւորաց հասնիլը իմացուցին և գեղին բնակիչները ընդ առաջ ելան սգոյ զգեստներ հագած և ձեռքերնին ջահեր բռնած. կառքին ետևէն կ'երթային սեւազգեստ էրիկ մարդ մը ու կնիկ մը՝ գիրկը տղայ մը բռնած: Մէնուն աչքը կարեկցութեամբ ասոնց վրայ դարձաւ և մէկէն չորս կողմերնին առին, և կ'ուզէին իմանալ և մասնակից ըլլալ իրենց տրտմութեանը: Աւ ահա սկսաւ ըսել էրիկ մարդը.

— Կը ճանչնա՞ք ձեր թշուառ հայրենա-
կիցը, որուն յանձնեցիք այս երկնային տը-
ղան, ան հայրենակիցը որ խօսք տուա ծա-
ռայելու և սիրելու զինքը ամենայն կերպով :
Ահա ասիկ ես եմ այն մարդը որ յանգզնե-
ցայ և ուզեցի զինքը սպաննելու . և այս իմ
յանցանայս փոխարէն ուրիշ հատուցումն
չընդունեցայ իրմէ, բայց եթէ մեծանձն ներու-
ղամտութիւն, ու անանկ բարիք որ իմ ըն-
տանեացս ապրուստը ապահովցուցին : Այս
պէտք է որ երախտագէտ ըլլամ իրեն՝ թէ
առաքինութեան ճամբան դառնալուս և աս
զակիս կենացը ազատութեանը համար,
զոր պարգևեց ինձի իր անգին կեանքը զո-
հելով : Ահա առաքինի հայր մը որ արժա-
նի է բոլոր աշխարհէս սլաշտուելու . և ես
պիտի ողբամ զինքը քանի որ կենդանի
մնամ . ու աս պիտի ըլլայ յաւիտենական
առարկայ մը արտասուաց և երախտագի-
տութեան Անունարգօսի :

Յուդարկաւորները գեղին չորս կողմը
պտըրայնելով տարին Ֆէլիչէին մարմինը
այն եկեղեցին ուր տղայութեան ատենը սրը-
բազան երգեր կը նուագէր և դրին այն խո-
րանին առջևը ուսկից որ իր հոգեբուխ բե-

րանը կը ճառէր աստուածային պատգամներ
ըր : Իսկ ժողովրդեան լացը ամէնէն աւելի
ճարտար և ազդու դամբանական ճառը ե-
ղաւ 'ի պատիւ աս առաքինի անձին :

Այն միջոցին որ այս անշնչացեալ մար-
մինը աներևոյթ ըլլալով կ'ընկղմէր յաւի-
տենական գիշերուան մէջ, տաստիկ ցաւոց
աղաղակները կը խօսեցնէին բոլոր եկեղեցին,
առաջ անցաւ պատուական քահանայ մը և
յիշեցուց ժողովրդեան անոր ազնիւ ու ա-
ռաքինական դործքերը որոնցմով նշանաւոր
եղաւ, և երկրիս վրայ իր առաքինութեան
ցը մշտնջենաւոր յիշատակը թողուց : Ա եր-
ջը խօսքը ժողովրդեան ուղղելով, որ չորս
դին պատեր էին, ըսաւ . “Արտասուեցէք
աս հրաշարի առաջնորդը . որդացէք աս ա-
ւետարանական եղբայրսիրութեան նահա-
տակը, որ եպիսկոպոսութեան ցանկացող-
ներուն նախանձելի օրինակ մը թողուց :
Վ այէք զսա, որ արհամարհելով աշխարհ-
քիս մեծութիւնները, զոհեց իր կեանքը իր
քաղաքացւոցը համար, և հիմա երկնային
դառառէն պաշտպան կը կենայ անոնց : Իր
կեանքը թէպէտ կարճատև եղաւ, բայց
միանգամայն փառաւոր ,, :

Գեղացիք սրտերնին ելած Հեռացան ան-
կէց, կրկնելով սաէս առ խօսքս . [Թէսէտ և
կեանքը կարճատև եղաւ, բայց միանգա-
մայն փառաւոր :

ՅԱՆԿ ԳԼԽՈՅ

ԳԼ.	Ա.	Մըրիկ	5
ԳԼ.	Բ.	Յաւալի բաժանումն	11
ԳԼ.	Գ.	Չար ընկերներ	27
ԳԼ.	Դ.	Քահանայութիւն. (Արժա- նաւոր պատիւ).	39
ԳԼ.	Ե.	Երկու զինուորներ. (Ան- սանձ կիրք)	46
ԳԼ.	Զ.	Նորազանդ ընտանիք մը . (Գործք ողորմութեան)	61
ԳԼ.	Է.	Առաքինութեան արգարա- ցի հատուցումն	60
ԳԼ.	Ը.	Անլուր Բարեգործութիւն.	77
ԳԼ.	Թ.	Երախտագիտութիւն. (Ա- նակնկալ դարձ)	88
ԳԼ.	Ժ.	Իր կեանքը ուրիշներուն հա- մար զոհել	100

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0685884

331

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0685883

330

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0685882

329

328

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0685881

327

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0685880

326

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0685879

325

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0685878

